

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Petr Šolc

Podmíněné propuštění

Diplomová práce

Olomouc 2017

„Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Podmíněné propuštění vypracoval samostatně a citoval jsem všechny použité zdroje.“

V Olomouci dne 21. března 2017

Chtěl bych poděkovat doc. JUDr. Filipu Ščerbovi, Ph.D., za skvělé vedení při zpracování diplomové práce, za vždy ochotný přístup, poskytnutí cenných rad a zpětné vazby.

Obsah

Seznam použitých zkratk:	5
Úvod	6
1 Institut podmíněného propuštění	10
2 Historický exkurz	13
2.1 Vývoj podmíněného propuštění v českých zemích	14
2.1.1 Západohaličský trestní zákoník a jeho faktická novela	14
2.1.2 Zákon na ochranu republiky	15
2.1.3 Zákon č. 562/1919, o podmíněném odsouzení a podmíněném propuštění	15
2.1.4 Podmíněné propuštění po roce 1950	16
2.1.5 Právní úprava od roku 1962	18
3 Podmíněné propuštění dle ust. § 88 odst. 1 TZ	21
3.1 Hmotněprávní úprava	21
3.2 Obligatorní podmínky	23
3.2.1 Uplynutí minimální výměry trestu	23
3.2.2 Prokázání polepšení	24
3.2.3 Předpoklad vedení řádného života	24
3.2.4 Přijetí záruky za dovršení nápravy odsouzeného	27
3.3 Fakultativní podmínky	29
3.3.1 Řádný a včasný nástup do VTOS	29
3.3.2 Náhrada škody či jiné odčinění škody	30
3.3.3 Postoj odsouzeného k výkonu ochranného léčení	30
3.4 Procesněprávní úprava	31
3.4.1 Problematika věcné a místní příslušnosti	32
3.4.2 Místní příslušnost ve světle judikatury	33
4 Předčasné podmíněné propuštění dle ust. § 88 odst. 2 TZ	37
4.1 Stanovisko ředitele věznice	38
4.1.1 SARPO	39
4.1.2 Program zacházení	39
4.2 Využitelnost předčasného podmíněného propuštění	41
5 Věznice Pardubice	44
5.1 Program 3Z	44
5.2 Program TP 21 JUNIOR	45
5.3 Program PARDON	45
5.4 Projekt Křehká šance II	46
5.5 Projekt RESTART II	47
5.6 Projekt REVENANT	47
5.7 Zámek Pardubice	47
Závěr	49
Seznam použitých zdrojů	52
Abstrakt	56
Seznam klíčových slov	57

Seznam použitých zkratek:

ČR - Česká republika

ČSR - Česká socialistická republika

ČSSR - Československá socialistická republika

EÚLP - Evropská úmluva o lidských právech

NS - Nejvyšší soud České republiky

PSVD - prostupná skupina vnitřní diferenciacie

StGB - Strafgesetzbuch

SŘS - soudní řád správní

TČ - trestný čin

TOS - trest odnětí svobody

TPN - trvale pracovně nezařaditelný

TŘ - Trestní řád

TZ - Trestní zákoník

ÚS - Ústavní soud

VTOS - výkon trestu odnětí svobody

ZSVM - Zákon o soudnictví ve věcech mládeže

ZVTOS - Zákon o výkonu trestu odnětí svobody

ZZZ - Zastav se, zamysli se, změň se

Úvod

Trestní právo jako oblast vhodná pro psaní diplomové práce pro mě byla na prvním místě. Během několika stáží na Krajském soudě v Hradci Králové na úseku trestního práva i během praxe v advokátní kanceláři jsem se setkal s mnoha zajímavými případy. Pro institut podmíněného propuštění jsem se rozhodl z důvodu jeho četného užití. Především mě zajímala úprava tzv. předčasného podmíněného propuštění a problematika tohoto specifického institutu.

Podmíněné propuštění se ročně týká tisíců odsouzených. Tyto osoby se provinily spácháním široké škály trestných činů, pocházejí z různých prostředí, mají za sebou rozdílnou trestní minulost; to vše je důvodem, proč zákonodárce upravil podmínky podmíněného propuštění do čtyř typů. Ty jsou rozlišeny podle závažnosti spáchaného trestného činu a jsou u nich stanoveny různé podmínky, které musí odsouzený naplnit, aby bylo vyhověno jeho žádosti o podmíněné propuštění. Podmíněné propuštění rozlišujeme řádné, předčasné, u taxativně vyjmenovaných TČ a u osob odsouzených na doživotí. Zřejmě nejvíce sporným institutem je již výše uvedené předčasné podmíněné propuštění podle § 88 odst. 2 TZ, kde do jisté míry nahrazuje roli soudce ředitel příslušné věznice.

Z pohledu časové působnosti této práce pro mě bude klíčová současná právní úprava, tj. podle zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů. Je to právě tento zákon, který do našeho právní řádu vnesl institut podmíněného propuštění. Jedna z částí diplomové práce je také věnována historii a právnímu vývoji institutu podmíněného propuštění.

Jedním z důvodů, proč jsem se rozhodl pro psaní diplomové práce na dané téma je jeho dosavadní nezpracování. Můžeme nalézt mnoho prací, jež se věnují podmíněnému propuštění či podmíněnému propuštění s dohledem, jejich právní úpravě a historii. Existuje také velké množství odborných článků, které se danou problematikou zabývají.¹ Tyto práce se však v podstatě nezabývají naplňováním podmínek pro vyhovění žádosti o podmíněné propuštění v rámci věznic. Zkoumání naplňování těchto podmínek v rámci konkrétní věznice tedy představuje do značné míry neprobádanou oblast, jejíž zpracování by mohlo být přínosné.

¹ Mnoho odborných článků pochází od JUDr. Romana Vicherka, soudce Okresního soudu v Ostravě. V nich se zabýval nejen historií tohoto institutu, ale také podrobnou analýzou jeho podmínek nebo i novým a diskutabilním institutem předčasného podmíněného propuštění podle § 88 odst. 2 TZ. Z dalších autorů nelze opomenout doc. JUDr. Věru Kalvodovou, Dr. nebo Prof. JUDr. Pavel Šámal, Ph.D.

Jednu z prvních otázek, kterou jsem se před psaním této diplomové práce zabýval, představovala otázka použitých zdrojů. Kromě zákonné úpravy, kterou představuje zejména trestní zákoník, trestní řád a další právní předpisy týkající se především VTOS, jsem se rozhodl i pro použití judikatury a komentářů. Právě rozhodování soudu v konkrétních případech pro mě v mnoha situacích představovalo významný pramen. Tyto zdroje však byly použitelné převážně jen k analýze teoretické části. V části věnované Věznici Pardubice však byly do značné míry nepoužitelné.

Věznice Pardubice tvoří jednu z 35-ti současných věznic v České republice. Ačkoli je zřízena státem, nemůže ze své podstaty poskytovat veškeré informace veřejnosti. Důvodem je ochrana osobních údajů odsouzených před jejich zneužitím a bezpečnost v rámci věznice jako instituce dohlížející a zabezpečující řádný VTOS. V úvahu připadaly dvě možnosti, buď veškeré informace získávat na základě žádosti o informace či v rámci osobní konzultace a prostřednictvím sdělení informací o fungování věznice a postupech, které mají vliv na žádosti o podmíněné propuštění včetně postupu při vypracování stanoviska o osobě odsouzeného. Po zralé úvaze jsem se rozhodl pro druhou možnost, která se ukázala být velmi prospěšná. Při rozhovoru jsem mohl reagovat doplňujícími otázkami, což by bylo u první možnosti časově komplikované.

Při psaní diplomové práce bylo nutné v jednotlivých částech vycházet z rozdílných výzkumných metod. V části, která se zabývala historií daného institutu, bylo nutné nastudovat vývoj daného institutu a následně spojit získané informace do souvislého textu za užití monografické a historické metody. V této části jsem v omezené míře pro představu vývoje instututu použil také metodu komparace. Porovnal jsem ustanovení jednoho zákona a to v jednotlivých fázích jeho účinnosti.

V částech týkajících se představení právní úpravy a rozboru problematických otázek jsem užil metodu analýzy a syntézy. Vždy jsem danou otázku nejdříve uvedl, představil a následně podrobil zkoumání její problematickou část. Stejný postup jsem použil také v části věnující se Věznici Pardubice.

Stěžejní otázkou bylo vymezení výzkumných otázek dané diplomové práce. Jejich konkrétní a věcné vymezení vzhledem k obsáhlosti institutu podmíněného propuštění nebylo jednoduché. Výzkumné otázky jsem pojal tímto způsobem: *„Zda jsou podmínky pro podmíněné propuštění pro všechny odsouzené v rámci konkrétní věznice totožné nebo zda jsou určité skupině odsouzených určeny odlišné podmínky?“*

Další výzkumná otázka se týká podmíněného propuštění podle § 88 odst. 2 TZ a je stanovena následovně: „*Zda ředitel konkrétní věznice do určité míry nenahrazuje v otázce rozhodování o předčasném podmíněném propuštění roli soudce?*“

Poslední výzkumná otázka zní takto: „*Zda je odsouzeným dána možnost dobrovolně se podrobit určité činnosti, programu, projektu nebo jiným aktivitám, které mohou kladně ovlivnit výsledek rozhodnutí o podmíněném propuštění?*“ Cílem této výzkumné otázky je zjistit možnosti odsouzených pro případy, kdy nejsou povinni podrobit se určitým aktivitám, ale kdy sám odsouzený chce určitým způsobem prokázat svou snahu o nápravu.

Diplomová práce je rozdělena do pěti kapitol, které se poté člení na další podkapitoly. První kapitola představuje obecně institut podmíněného propuštění. Druhá kapitola se zabývá historií podmíněného propuštění a člení se na podkapitoly věnující se jednotlivým fázím vývoje daného institutu. Zajímavá je především podkapitola 2.2.5 zabývající se právní úpravou trestního zákoníku z roku 1961, který byl účinný 40 let. Jeho ustanovení odrážela vývoj institutu podmíněného propuštění v rámci tehdejšího režimu.

Ve třetí nejobsáhlejší kapitole se zabývám účinnou právní úpravou. V této části pak nalezneme podkapitulu věnující se obligatorním podmínkám podmíněného propuštění, které jsou následně rozebrány v dalších podkapitolách. Stejný postup jsem zvolil také u fakultativních podmínek. Na tato pojednání navazuje část zabývající se procesněprávní úpravou. V jejím rámci jsou poté vyčleněny dvě podkapitoly, které rozebírají do jisté míry problematika ustanovení, a to v rámci věcné i místní příslušnosti. Je zde také nastíněn vývoj v rámci rozhodování soudů v daném institutu.

Čtvrtá kapitola je věnována předčasnému podmíněnému propuštění podle § 88 odst. 2 TZ. Tato kapitola se člení na čtyři podkapitoly, které se zabývají jak stanoviskem ředitele věznice, diagnostickým nástrojem SARPO, programem zacházení tak i využitelností tohoto institutu. Zajímavá je především část týkající se využitelnosti tohoto instutu. V rámci této podkapitoly jsem čerpal především z rozhovoru s ředitelem Věznice Pardubice, který mi ozřejmil, z jakých skutečností při rozhodování vychází a co je pro něj rozhodné.

Poslední pátá kapitola se věnuje Věznici Pardubice. V jejím rámci se věnuji konkrétním programům zacházení, projektům a možnostem odsouzených v rámci programu zacházení. Tyto mají vliv na hodnocení odsouzených a každá věznice si je určuje dle svých možností a profilace odlišně.

V rámci této diplomové práce jsem se nevěnoval dvěma skutečnostem, kterými bych se v budoucnu rád zabýval. Jedná se o problematiku rozhodování okresních soudů o

žádostech na předčasné podmíněné propuštění. Zajímavá je otázka, v jakém počtu případů se soudce nepřiklonil ke kladnému stanovisku ředitele věznice.

Druhou otázkou, která by mohla být řešena například v rámci rigorózní práce je konkrétní komparace dvou geograficky zcela odlišně umístěných věznic. Podmínky pro podmíněné propuštění ustavené odsouzeným v rámci Věznice Pardubice by tak mohly být porovnány například s podmínkami odsouzených umístěných ve Věznici Kynšperk nad Ohří. Geograficky se jedná v prvním případě o věznici umístěnou přímo v městské zástavbě a ve druhém případě o věznici situovanou několik desítek kilometrů od většího města.

1 Institut podmíněného propuštění

Podmíněné propuštění je institut trestního práva hmotného, který fakticky umožňuje propustit osobu v průběhu výkonu TOS na svobodu a tím zmírnit uložený trest formou jeho zkrácení. Zkrácení VTOS má značný vliv na již odsouzené pachatele, když možnost předčasného propuštění pozitivně ovlivňuje jejich chování a snahu o nápravu.² Současná právní úprava tohoto institutu je v našem právním řádu obsažena jak v trestním zákoníku v § 88 - 91 tak i v trestním řádu jakožto procesním předpisu v § 331 až § 333a.

Podmíněné propuštění bývá definováno jako komplex mimoústavně odborně prováděného výchovného působení na pachatele, a to s cílem zajistit jeho úplnou rehabilitaci a společenskou readaptaci. Tento institut představuje významný doplněk resocializační nápravy pachatele, který velmi pozitivně ovlivňuje jak psychiku jednotlivých odsouzených tak i celkovou atmosféru ve věznici.³

Obvykle může osoba o podmíněné propuštění požádat po odpykání jedné poloviny uloženého trestu, resp. jedné třetiny pokud nebyla odsouzena za zvlášť závažný zločin a dosud nebyla ve VTOS, avšak zákon upravuje i situace, kdy osoba může podat návrh až po odpykání dvou třetin uloženého trestu, nebo naopak ještě před uplynutím jedné třetiny trestu. Zákonem je také upravena možnost podmíněné propuštění osoby odsouzené na doživotí.⁴

Zákon s návrhem na podmíněné propuštění spojuje podmínky, které budou rozebrány v dalších kapitolách. Jedná se o chování odsouzeného, jeho polepšení, v zákonem stanovených případech o kladné stanovisko ředitele věznice nebo možné uložení dohledu (tzv. parole⁵). Uložení jiných podmínek spočívajících v povinnosti odsouzených zdržovat se ve stanovenou dobu ve svém obydlí, povinnost vykonání určité práce nebo složení peněžní částky na pomoc obětem trestné činnosti závisí na volné úvaze soudu.⁶

Podmíněné propuštění v sobě kumuluje několik prvků velmi významných v rámci VTOS. Jedním z nejdůležitějších znaků je motivační prvek. Podmíněné propuštění představuje pro odsouzeného příslib, že pokud ve VTOS projeví snahu o nápravu, tzv. *se polepší*, a bude řádně plnit stanovené povinnosti, může být propuštěn ještě před odpykáním stanoveného trestu. Možnost podmíněného propuštění představuje pro vězně významnou

² ŠLOSAR, Jan, VANĚČEK, Petr. K některým otázkám podmíněného propuštění. *Trestní právo*, 2004, roč. 13, č. 8, s. 19.

³ ŠÁMAL, Pavel, VÁLKOVÁ, Helena. K podmíněnému propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. *Trestněprávní revue*, 2012, roč. 11, č. 11-12, s. 249.

⁴ § 88 odst. 1, 2, 4 a 5 TZ.

⁵ Blíže *PAROLE - podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody* [online]. pmscr.cz, [cit. 24. prosince 2016]. Dostupné na <<https://www.pmscr.cz/parole-dohled-nad-podminene-propustenymi/>>.

⁶ HENDRYCH, Dušan a kol. *Právníký slovník*. 3. vydání. Praha: C.H. Beck, 2009, s. 710-711.

psychickou podporu. Při snaze o plnění povinností dochází v určité míře k resocializaci odsouzených. V případě, že je proces resocializace úspěšný, snižuje se tím také riziko recidivy.⁷

Zákonodárcem zamýšleným účelem podmíněného propuštění je kromě resocializace snížení počtu osob ve věznicích. Zákonodárce tento cíl deklaroval již v důvodové zprávě k novele zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, schválené Poslaneckou sněmovnou dne 7. listopadu 2012. V důvodové zprávě⁸ k této novelé zákonodárce stanovil za cíl snížit počet vězňů odsouzených za méně závažnou trestnou činnost. V praxi by se mělo jednat o trestně činy z kategorie přečinů (tzv. drobná kriminalita).⁹ Je však otázkou, do jaké míry je tento krok rozumný. Při ukládání trestu soudce vždy přihlíží jak k okolnostem daného případu, tak i k osobě pachatele či způsobu spáchání trestného činu. Při uložení trestu za méně závažné trestné činy má soudce možnost uložit jiný trest než TOS, tzv. alternativní trest. Pokud se pro tuto možnost nerozhodne, jsou zde pravděpodobně určité důvody, kvůli kterým se takto postupovalo. Osoba ve VTOS je v něm tedy z určitých důvodů; spáchala nějaký trestný čin a nepostačilo jiného způsobu potrestání. Je tedy otázkou, zda je nedostatečná kapacita věznic legitimním důvodem pro podmíněné propuštění osob ve VTOS.

Úmysl zákonodárce, snížit počet osob ve VTOS, je jasně vyjádřen v dikci ust. § 88 odst. 2 věta druhá TZ, kde je stanoveno, že soud nevyhoví návrhu ředitele věznice na podmíněné propuštění odsouzeného na svobodu, jen je-li zjevné, že by odsouzený po propuštění na svobodu nevedl řádný život. Toto ustanovení se použije právě na osoby odsouzené za méně závažnou trestnou činnost (přečiny). Ačkoli jsem v této otázce spíše kritický, je nutné poznamenat, že osoby odsouzené za přečiny nepředstavují pro společnost takové riziko jako osoby odsouzené za zločiny nebo zvláště závažnou trestnou činnost.

Úplná převýchova těchto osob je nereálná, ale pokud se na odsouzené již ve VTOS působí vhodným způsobem (hovoříme o tzv. *humanizovaném vězeňství*), je jejich částečná

⁷ ŠLOSAR, Jan, VANĚČEK, Petr. K některým otázkám podmíněného propuštění. *Trestní právo*, 2004, roč. 13, č. 8, s. 19.

⁸ Sněmovní tisk 584 - důvodová zpráva k návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů.

⁹ KOCINA, Jan. *Podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody* [online]. Bulletin-advokacie.cz, 23. prosince 2012 [cit. 15. listopadu 2016]. Dostupné na <<http://www.bulletin-advokacie.cz/podminene-propusteni-z-vykonu-trestu-odneti-svobody>>.

převýchova možná a reálná. Riziko recidivy se sníží a minimalizuje se také nebezpečí negativního ovlivnění osobností, jež s sebou pobyt ve vězení přináší.¹⁰

¹⁰ KALVODOVÁ, Věra, HUNGR, Pavel. Dva pohledy na české vězeňství. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 1998, roč. 6, č. 2, s. 258 - 263.

2 Historický exkurz

Počátky podmíněného propuštění sahají hluboko do historie trestního práva a navazují na vznik a vývoj TOS. Pokud se chceme podívat na jeho historický vývoj, musíme se zaměřit na vznik vězeňství obecně. Základy vězeňství nalezneme již ve starověkém Římě, avšak tehdejší instituce byly chápány spíše jako vězení pro zadržení osob a ne samotný VTOS. Ulpianus v Digestech k tomu uvádí toto: „*Vězení je třeba mít na zadržení lidí, ne na potrestání nebo jako pořádková vazba nebo jako disciplinární opatření za neuposlechnutí úřední výzvy.*“¹¹ O moderním vězeňství jako institutu určeném pro VTOS, jak ho známe dnes, můžeme mluvit přibližně od poloviny 16. století a jeho vznik byl spojen s Anglií a Holandskem.¹² Další vývoj v evropském kontextu pak můžeme spatřovat v italských městech od konce 17. století. Mimo evropský kontinent na vývoj vězeňství navázali v USA tzv. pensylvánským systémem (izolační systém) a auburnským systémem (systém mlčení).¹³

Podmíněné propuštění se postupem času vyvíjelo. Dříve byl trest chápán spíše jako vendeta.¹⁴ V 19. století se chápání vězeňství významně změnilo. Cílem již nebylo pouze způsobit pachateli újmu, ale společnost si začala uvědomovat, že tyto osoby budou jednou z vězení propuštěny. Aby se zabránilo jejich opětovnému páchání trestné činnosti, mělo by se s nimi určitým způsobem pracovat. Cílem byla resocializace odsouzených a omezení rizika vzniku recidivy. Na těchto základech vznikl nový systém, tzv. *progresivní systém* výkonu trestu. Tento systém spočíval ve čtyřech fázích, jejichž cílem bylo vybrat postupně osoby vhodné k podmíněnému propuštění. Vězni museli plnit dané povinnosti, pracovat a díky tomu byli přerazováni do dalších skupin, přičemž podmíněně propustit a zkrátit tak fakticky dobu VTOS šlo pouze v poslední fázi.¹⁵

Na tento přístup později navázal tzv. *elmirský systém*, jehož hlavním znakem bylo neurčení doby VTOS. Délka trestu byla stanovena až v průběhu výkonu trestu v závislosti na chování odsouzeného.¹⁶ Odsouzení byli v tomto systému, stejně jako v ostatních progresivních systémech, přerazováni z přísnějších do mírnějších režimů a naopak. Vše záleželo pouze na chování pachatele. Pokud byl vězeň v elmirském systému zařazen do třetího (nejmírnějšího) stupně, bylo ho možné propustit z VTOS po odpykání tří čtvrtin trestu.

¹¹ Ulpianus, D 48, 19.

¹² ŠAMAL, Pavel, VÁLKOVÁ, Helena. K podmíněnému propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. *Trestněprávní revue*, 2012, roč. 11, č. 11-12, s. 249.

¹³ Tamtéž.

¹⁴ Oko za oko, zub za zub, trest je trestem aj.

¹⁵ VICHEREK, Roman. Institut podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody z historického hlediska. *Trestní právo*, 2013, roč. 18, č. 2, s. 23.

¹⁶ NAVRÁTILOVÁ, Jana. *Výjimečný trest*. 1. vydání. Praha: Leges, 2009. s. 11.

Takto propuštěná osoba byla pod dozorem policie, což lze srovnat se současným podmíněným propuštěním s dohledem (tzv. parole).¹⁷

2.1 Vývoj podmíněného propuštění v českých zemích

2.1.1 Západohaličský trestní zákoník a jeho faktická novela

Historie podmíněného propuštění v našem právním řádu má mnohaletou historii. První úprava tohoto institutu plátná pro české země pochází z počátku 19. století. Konkrétně se jednalo o Západohaličský trestní zákoník pro Západní Halič, který byl od roku 1803 platný i pro ostatní části Rakousko - Uherské monarchie.¹⁸ Na svou dobu se jednalo o velmi zdařilé a pokrokové dílo. O tom svědčí také skutečnost, že byl pro české země platný de facto až do roku 1949.

Trestní zákon z roku 1852 se dělil na tři části (o přestupcích, přečinech a zločinech) a byl fakticky pouze novelou Západohaličského trestního zákoníku pro západní Halič. Tento Trestní zákon o zločinech, přečinech a přestupcích č. 117 ř.z. ze dne 27. 5. 1852 byl postaven na dvou důležitých již výše zmíněných přístupech, a to na závažnosti spáchaných deliktů a na progresivním principu.¹⁹

Z hlediska podmíněného propuštění tak, jak ho známe dnes, jsou pro nás důležitá dvě ustanovení citovaného zákona a to konkrétně § 55 a § 19²⁰. V § 55 byla zakotvena možnost zkrátit uložený trest až o 6 měsíců.

„Také se má při zločinech, za něž trest po zákonu by neměl přes pět let trvati, přihlížeti k nevinné rodině, a vzešla-li by jí tím, kdyby trest déle trval, ve výživě důležitá škoda, může se trest i pod šest měsíců zkrátiti, ale jen v ten způsob, že se nahradí delší trvání trestu žaláře jedním nebo několika způsoby zstření v § 19 vytčenými.“²¹

Zostřenými uvedenými v § 19 citovaného zákona mohlo být odsouzenému uloženo například uzavření k samotě v temné komůrce či vykázání tvrdého lože.

Z těchto ustanovení nám zřetelně vyplývá návaznost na dnešní pojetí podmíněného propuštění. Je stanovena určitá doba, od které lze odsouzeného z VTOS propustit na svobodu, dále je upravena možnost uložit odsouzenému omezení či povinnosti. Tyto povinnosti se liší

¹⁷ ŠÁMAL, Pavel, VÁLKOVÁ, Helena. K podmíněnému propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. *Trestněprávní revue*, 2012, roč. 11, č. 11-12, s. 249.

¹⁸ MALÝ, Karel a kol. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. 2. vydání. Praha: Linde, 1999, s. 164.

¹⁹ Tamtéž.

²⁰ Zákon č. 117/1852 ř.z., trestní zákon o zločinech, přečinech a přestupcích, ve znění účinném ke dni 27. května 1852.

²¹ § 55, tamtéž.

od zostření uvedených v zákoně z roku 1852, což souvisí s vývojem společnosti i právní úpravy. Úprava, smysl a systematika úpravy je však velmi podobná.

2.1.2 Zákon na ochranu republiky

Po roce 1918 a vzniku Československé republiky došlo recepční normou k převzetí všech dosavadních právních předpisů. Předchozí trestněprávní²² úprava byla nahrazena až v roce 1923 novým moderním a ústavně konformním zákonem č. 50/1923 Sb., na ochranu republiky, přijatým Národním shromážděním dne 19. března 1923 a účinným od 8. dubna 1923 do 23. října 1948. Tento nový zákon představoval krok vpřed. Minulá právní úprava byla zastaralá a vzhledem k novým demokratickým poměrům již nadále nedostatečná.

Jak podrobně popisuje Vicherek ve svém článku, v této době byli trestanci zařazováni do několika tříd. Prvotrestanci do 1. či 2. třídy, recidivisté do první. Na základě chování, kázeňských prohřešků byli vězni přeřazováni napříč jednotlivými třídami, přičemž z nižší do vyšší třídy bylo možno přejít nejdříve po uplynutí 2 měsíců na základě rozhodnutí ředitele trestnice.²³ Podmíněné propuštění bylo možné pouze u vězňů ze třetí kategorie, resp. u žen ze druhé třídy.²⁴

2.1.3 Zákon č. 562/1919, o podmíněném odsouzení a podmíněném propuštění

Dne 17. října 1919 byl přijat zákon č. 562/1919 Sb., o podmíněném odsouzení a podmíněném propuštění. Tento zákon byl účinný až do 31.7. 1950 a byl pro odsouzené velmi důležitý. Jeho přijetím byly do našeho právního řádu zavedeny instituty podmíněného odsouzení a propuštění.

Podmíněné propuštění bylo upraveno v § 10 - 16. Základním ustanovením bylo znění § 10 výše citovaného zákona.

„Odpýkal-li si ten, kdo byl odsouzen k trestu na svobodě delšímu jednoho roku, dvě třetiny trestu, nejméně však rok, a kdo byl odsouzen na doživotí, nejméně patnáct let, budiž podmíněně propuštěn na svobodu, jestliže se dá souditi, že se bude na svobodě řádně chovati. Při tom budiž vzato v úvahu zejména jeho chování v trestu, pak předešlý způsob života, jeho povaha a poměry, jež ho čekají na svobodě.“²⁵

²² Zákon č. 117/1852 ř.z., trestní zákon o zločinech, přečinech a přestupcích, ve znění účinném ke dni 27. května 1852.

²³ VICHEREK, Roman. Institut podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody z historického hlediska. *Trestní právo*, 2013, roč. 18, č. 2, s. 24.

²⁴ viz Domácí řád pro mužské trestnice, vydaný Ministerstvem spravedlnosti v Praze v roce 1937, § 1-2 a Domácí řád pro ženské trestnice v Řepích, vydaný Ministerstvem spravedlnosti v Praze v roce 1927, § 1-2.

²⁵ § 10 zákona č. 562/1919 Sb., o podmíněném odsouzení a propuštění, ve znění účinném ke dni 28. října 1919.

Toto ustanovení bylo doplněno dalšími podmínkami stanovenými v následujících paragrafech. Podmíněně propuštěnému byla stanovena zkušební doba. Ta se rovnala zbytku trestu, avšak nesměla být kratší než dva roky resp. u doživotně odsouzených 10 let. Dále mohl být stanoven propuštěnému ochranný dozor či omezení co do místa pobytu a způsobu života.

Pro rozhodování o podmíněném propuštění byla ustanovena komise pro podmíněné propuštění z trestu, jejíž působnost byla upravena v § 12. Tato komise se skládala ze tří členů (dvou soudců sborového soudu²⁶ a státního zástupce) a rozhodovala většinou hlasů. Pro případ zamítavého usnesení byla trestanci dána možnost stížnosti k Ministerstvu spravedlnosti, které rozhodovalo s konečnou platností. Po zamítavém rozhodnutí Ministerstva spravedlnosti bylo trestanci umožněno podat další žádost o podmíněné propuštění nejdříve po roce. U trestance podmíněně propuštěného se považoval stanovený trest za odpykaný, pokud ve zkušební době nezavdal příčiny, aby byl zbytek trestu vykonán.²⁷

K provedení citovaného zákona bylo vládou dne 11. listopadu 1919 přijato nařízení č. 598/1919 Sb., ve kterém byly v § 13 - 32 stanoveny další podmínky k podmíněnému propuštění.

Pro podmíněné propuštění bylo v tomto prováděcím nařízení stěžejní ustanovení § 15. V něm bylo stanoveno, že komise jedná z moci úřední nebo na žádost trestance, přičemž ředitel trestnice je povinen navrhnout k podmíněnému propuštění každého vězně, u něhož jsou splněny zákonné podmínky pro podmíněné propuštění. Ředitel trestnice mohl žádost odmítnout a nepředat komisi jedině za podmínky, že byla podána před uplynutím roční lhůty od posledního zamítavého rozhodnutí komise či Ministerstva vnitra.

V dalších ustanoveních byly upraveny práva a povinnosti komise, jejich členů, náležitosti žádosti o podmíněné propuštění a jiné skutečnosti.

2.1.4 Podmíněné propuštění po roce 1950

Změna společenských jakož i politických poměrů po 2. světové válce přinesla potřebu změny dosavadních právních předpisů, což se týkalo i trestního práva jako celku. V důsledku těchto společenských a politických změn byl v roce 1950 přijat trestní zákon a trestní řád. Pro institut podmíněného propuštění to znamenalo několik významných změn, z nichž pravděpodobně nejzásadnější bylo zrušení samostatného zákona o podmíněném propuštění a

²⁶ Tj. soud, v jehož obvodu si trestanec (odsouzený) odpykává TOS.

²⁷ § 11 - 16 zákona č. 562/1919 Sb., o podmíněném odsouzení a propuštění, ve znění účinném ke dni 28. října 1919.

současné včlenění tohoto institutu do trestního zákona.²⁸ V tomto zákoně byla úprava podmíněného propuštění zařazena do § 33 - 36. Oproti předchozí právní úpravě tak došlo k jejímu podstatnému zúžení.

Podle nové právní úpravy mohl odsouzený zažádat o podmíněné propuštění po odpykání poloviny trestu resp. po patnácti letech při doživotním trestu. Aby mohla být osoba podmíněně propuštěna, musela svou prací a svým chováním dát naději, že povede řádný život pracujícího člověka. Oproti předchozí právní úpravě zde již nemusel být dán předpoklad, ale stačila pouze zákonem přesně nedefinovaná naděje, že osoba povede po propuštění řádný život pracujícího člověka. Větší důraz na práci člověka než na jeho skutečnou nápravu odráží obraz tehdejší doby.²⁹ I nadále byla podmíněně propuštěnému stanovena zkušební doba, nově v délce trvání dvou až deseti let, jejíž začátek počínal propuštěním vězně. Propuštěné osobě mohla být uložena přiměřená omezení, jejichž účelem bylo, aby osoba vedla řádný život pracujícího člověka.³⁰

Vedle trestního zákona přijatého v roce 1950 byl přijat procesní trestněprávní předpis (trestní řád) a to jako zákon č. 87/1950 Sb., o trestním řízení soudním. V trestním řádu byl institut podmíněného propuštění upraven v § 278. Nadále o podmíněném propuštění rozhodovala komise, avšak byla zřízena u krajského soudu a změnilo se především její složení. Jejími členy byli dle nové právní úpravy dva soudci z povolání a tři soudci z lidu. Komise rozhodovala prostou většinou hlasů a laický prvek, který byl v porotě značně zastoupen, tak mohl přehlasovat soudce z povolání.³¹

Další změnu představovalo rozšíření okruhu osob, které mohly komisi podat návrh na podmíněné propuštění. Ten mohl podat již i ředitel (velitel) vězeňského nebo kárného útvaru či krajský prokurátor.³²

Tato právní úprava byla nahrazena v roce 1956 zákonem č. 64/1956 Sb., o trestním řízení soudním, který byl účinný až do 31.12.1961. Podmíněné propuštění v něm bylo upraveno v § 351 a došlo ke dvěma změnám v procesní úpravě tohoto institutu. Nově soud rozhodoval o podmíněném propuštění ve veřejném zasedání. Druhá změna se týkala okruhu osob oprávněných podat návrh na podmíněné propuštění. O podmíněném propuštění mohl rozhodnout soud na návrh prokurátora (již nebyla nutnost krajského prokurátora) nebo náčelníka vězeňského ústavu. Soud mohl rozhodnout na žádost odsouzeného nebo i bez jeho

²⁸ Zákon č. 86/1950 Sb., trestní zákon, ve znění účinném ke dni 30. prosince 1957.

²⁹ Srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 8. března 1960, sp. zn. 4 Tz 8/60.

³⁰ § 33 - 36 Zákona č. 86/1950 Sb., trestní zákon, ve znění účinném ke dni 30. prosince 1957.

³¹ Blíže VICHEREK, Roman. Institut podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody z historického hlediska. *Trestní právo*, 2013, roč. 18, č. 2, s. 26.

³² § 278 zákona č. 87/1950 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění účinném ke dni 1. srpna 1950.

žádosti. Sám odsouzený měl možnost podat žádost na podmíněné propuštění, což představovalo významnou změnu v dosavadní právní úpravě. V § 351 byla také soudu stanovena povinnost vyslechnout odsouzeného před rozhodnutím o podmíněném propuštění.

2.1.5 Právní úprava od roku 1962

Významná změna právní úpravy trestního práva nastala v roce 1961, kdy byl přijat zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákoník, s účinností od 1.1. 1962. Tento zákon byl zrušen až k 1.1. 2010, byl tedy účinný 48 let, což vzhledem k progresivnímu vývoji právní úpravy v tomto období, byla velmi dlouhá doba.

Podmíněné propuštění bylo upraveno v § 61 a zvláštní případy podmíněného propuštění v § 62. Nová právní úprava tak nenavázala na poválečnou právní úpravu z roku 1919, kdy bylo podmíněné propuštění upraveno zvláštním zákonem. I nadále bylo potřeba vykonat polovinu uloženého trestu. U závažnějších trestných činů dvou třetin uloženého trestu a později u trestu doživotí byla doba potřebná k podání žádosti prodloužena ze stávajících patnácti let na dvacet let. Vedle odpykání výše specifikované doby bylo nutné, aby osoba ve VTOS svým chováním a plněním svých povinností prokázala polepšení. Nové pojetí se zcela odchýlilo od minulé právní úpravy, kde postačovala pouze naděje, že propuštěný povede řádný život pracujícího člověka.

Předpoklad řádného života pracujícího člověka byl další podmínkou, jejíž splnění bylo nutné k rozhodnutí o podmíněném propuštění. Tato podmínka byla obsažena v původním znění zákona č. 140/1961 Sb., avšak jak bylo výše uvedeno, tento zákon byl v účinnosti 48 let a byl mnohokrát novelizován. S vývojem společnosti a změnou politických poměrů byl postupem času předpoklad řádného života pracujícího člověka z právní úpravy zcela vypuštěn.³³

Alternativu představovalo přijetí záruky soudem, že na dovršení nápravy odsouzeného dohlédne společenská organizace. S postupem času a dalšími novelami bylo zákonem stanoveno, k jakým skutečnostem má soud při rozhodování přihlídnout. Mezi tyto skutečnosti zejména patřilo, zda odsouzený včas nastoupil do VTOS, jestli odčinil škodu či újmu způsobenou trestným činem a zda vykonával ochranné léčení před nástupem do VTOS či v jeho průběhu.

Na znění ustanovení § 61 trestního zákoníku z roku 1961 můžeme pozorovat, jak právo obecně souvisí s vývojem společnosti. Ustanovení § 61 upravovalo institut podmíněného propuštění. V důsledku novelizací za dobu jeho účinnosti čítající 48 let, došlo k

³³ Viz bod 30.

rozšíření a také k vypuštění několika podmínek. Ty souvisely převážně s politickou situací a režimem, který byl u moci.³⁴

Z novel, které ovlivnily institut podmíněné propuštění v trestním zákoně z roku 1961, můžeme uvést novelu z roku 1990, kterou byla vypuštěna podmínka vedení řádného života pracujícího člověka. Další významná novela z roku 2001 zavedla možnost zavedení dohledu nad podmíněně propuštěným (tzv. parole).³⁵ Tato možnost přetrvává i v současné právní úpravě.

Co se týče procesní úpravy podmíněného propuštění, ta byla obsažena v zákoně č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád). Narozdíl od hmotněprávní úpravy, kde došlo v roce 2009 k přijetí nové právní úpravy zákonem č. 40/2009 Sb., je procesněprávní úprava trestního práva stále obsažena v zákoně z roku 1961.

I tento zákon prošel za dobu své účinnosti mnohými novelami. Z provedených novelizací bych zde zmínil novely z roku 2001 a z roku 2009.

Novela č. 265/2001 Sb. ze dne 29.06. 2001 zavedla do procesní úpravy podmíněného propuštění dvě důležitá ustanovení. Prvním z nich byla možnost uložit podmíněně propuštěnému dohled.³⁶ Druhou významnou změnou bylo zavedení lhůt, na základě kterých je soud povinen rozhodnout o podmíněném propuštění ve lhůtě 30-ti dnů.³⁷ Výjimku z této lhůty mohou být pouze důležité důvody, které brání soudu o žádosti o podmíněném propuštění rozhodnout ve výše uvedené lhůtě.

Druhá významná novela, konkrétně novela č. 41/2009 Sb., souvisela s přijetím nového trestního zákoníku. V tomto zákoně je podmíněné propuštění upraveno v § 88 a následujících.

³⁴ Srov. § 61 odst. 1 zákona č. 140/1961 Sb., trestního zákoníka, ve znění účinném do dne 26. prosince 1962. „Po výkonu poloviny uloženého nebo podle rozhodnutí presidenta republiky zmírněného trestu odnětí svobody může soud odsouzeného podmíněně propustit na svobodu, jestliže odsouzený ve výkonu trestu svým vzorným chováním a poctivým poměrem k práci prokázal polepšení a
a) může se od něho očekávat, že v budoucnu povede řádný život pracujícího člověka, nebo
b) soud přijme záruku nabídnutou společenskou organizací za dovršení nápravy odsouzeného.“
a ve znění zákona č. 129/2008 Sb. účinném do dne 31. prosince 2009.

„Po výkonu poloviny uloženého nebo podle rozhodnutí presidenta republiky zmírněného trestu odnětí svobody může soud odsouzeného podmíněně propustit na svobodu, jestliže odsouzený ve výkonu trestu svým chováním a plněním svých povinností prokázal polepšení a
a) může se od něho očekávat, že v budoucnu povede řádný život, nebo
b) soud přijme záruku za dovršení nápravy odsouzeného.
Přitom soud přihlédne také k tomu, zda odsouzený včas nastoupil do výkonu trestu a zda částečně nebo zcela nahradil či jinak odčinil škodu nebo jinou újmu způsobenou trestným činem. Jestliže odsouzený vykonával ochranné léčení před nástupem výkonu trestu odnětí svobody nebo v jeho průběhu, přihlédne soud i k projevenému postoji odsouzeného k výkonu ochranného léčení.“

³⁵ Blíže VICHEREK, Roman. Institut podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody z historického hlediska. *Trestní právo*, 2013, roč. 18, č. 2, s. 27.

³⁶ Blíže ROZUM, Jan, KOTULAN, Petr, TOMÁŠEK, Jan. Dohled u podmíněně propuštěných z hlediska jeho efektivity. *Trestněprávní revue*, 2008, roč. 7, č. 10, s. 313.

³⁷ VICHEREK, Roman. Institut podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody z historického hlediska. *Trestní právo*, 2013, roč. 18, č. 2, s. 27.

Novým a do jisté míry specifickým institutem je předčasné podmíněné propuštění odsouzeného. Tento institut je upraven v § 88 odst. 2 TZ. Na základě tohoto ustanovení může odsouzený podat žádost ještě před uplynutím poloviny doby VTOS pouze za podmínky, že ke své žádosti připojí kladné stanovisko ředitele věznice.³⁸

V důsledku této novely bylo také upraveno znění § 331 odst. 5. Nově je zakotvena možnost podmíněně propustit odsouzeného za podmínky, že vykoná práci ve prospěch obcí, státních či obecně prospěšných institucí, nebo že složí určitou peněžitou částku na účet soudu pro pomoc obětem trestné činnosti.³⁹

³⁸ Blíže kap. 4.1.

³⁹ VICHEREK, Roman. Institut podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody z historického hlediska. *Trestní právo*, 2013, roč. 18, č. 2, s. 27.

3 Podmíněné propuštění dle ust. § 88 odst. 1 TZ

Trestní zákoník přijatý jako zákon č. 40/2009 Sb. přinesl do nové hmotněprávní úpravy řadu novinek, které navázaly na snahu o humanizaci vězeňství, a to formou posílení pozitivních prvků na nápravu pachatelů, přičemž tyto snahy byly patrné již od 90. let 20. století.⁴⁰ Další změnu představovala nová kategorizace trestných činů, která se projevila jednak v úpravě podmínek jednotlivých forem podmíněného propuštění, a dále také ve stanovení dob potřebných pro podání žádosti o podmíněné propuštění, jejichž délka závisí na druhu trestné činnosti, pro kterou byla osoba odsouzena.⁴¹

3.1 Hmotněprávní úprava

Institut podmíněného propuštění je upraven v §§ 88 - 91 TZ. V těchto ustanoveních jsou stanoveny podmínky, které musí osoba splnit, aby mohla podat žádost o podmíněné propuštění. Rovněž je upravena zkušební doba, přiměřená omezení a přiměřené povinnosti, jež lze uložit při podmíněném propuštění.

Trestní zákoník z roku 2009 zavedl novou kategorizaci trestných činů. Tato skutečnost měla významný vliv na podmíněné propuštění. V současnosti je kladen důraz na stanovení různých předpokladů a forem podmíněného propuštění v závislosti na druhu trestné činnosti, za kterou byla osoba odsouzena. V praxi se jedná o přečiny, zločiny a zvláště závažné zločiny. Pro tyto kategorie jsou stanoveny různé předpoklady i procesní postupy, při jejichž splnění může být odsouzený podmíněně propuštěn.

Formy podmíněného propuštění jsou upraveny v ust. § 88 TZ. V prvním odstavci je zakotveno řádné podmíněné propuštění s různými alternativami. O řádném podmíněném propuštění můžeme hovořit také v odst. 4 a 5. V odst. 4 jsou taxativně vyjmenovány trestné činy, za které lze odsouzeného podmíněně propustit až po vykonání dvou třetin uloženého trestu. V odst. 5 je upraveno podmíněné propuštění osob odsouzených na doživotí, a to po odpykání nejméně 20-ti let TOS. Zajímavým a novým institutem je možnost mimořádného neboli předčasného podmíněného propuštění, které nalezneme v § 88 odst. 2 TZ.⁴²

Tyto předpoklady u řádného podmíněného propuštění skvěle vystihuje Vicherek ve svém článku⁴³, kde je dělí na obecné (takové podmínky, které se týkají všech forem podmíněného propuštění) a zvláštní (vztahující se pouze k některým formám podmíněného

⁴⁰ Srov. HUNGR, Pavel, KALVODOVÁ, Věra. Dva pohledy na české vězeňství. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 1998, roč. 6, č. 2, s. 258 - 263.

⁴¹ VICHEREK, Roman. Předpoklady podmíněného propuštění a jeho formy dle stávající právní úpravy trestního zákoníku. *Trestněprávní revue*, 2015, roč. 14, č. 4, s. 79.

⁴² Blíže kap. 4.

⁴³ Tamtéž, s. 79-87.

propuštění). Dále obecné předpoklady rozděluje na obligatorní (musí být splněny vždy a kumulativně) a fakultativní (soud k nim pouze přihlíží).

Obligatorní a fakultativní podmínky, kterými se zde budeme zabývat, se týkají řádného podmíněného propuštění. U předčasného podmíněného propuštění můžeme nalézt určité odchylky, kterým je věnována kapitola čtvrtá.

Mezi obligatorní podmínky řádného podmíněného propuštění řadíme na základě právní úpravy uplynutí minimální výměry nepodmíněného TOS, prokázání polepšení a předpoklad vedení řádného života či přijetí záruky za dovršení nápravy odsouzeného.

Mezi fakultativní podmínky demonstrativně uvedené v §88 odst. 3 TZ patří řádný a včasný nástup do VTOS, náhrada škody či jiné odčinění škody způsobené trestným činem nebo vydání bezdůvodného obohacení. Soud také přihlíží k postoji odsouzeného k výkonu ochranného léčení.⁴⁴

Jak již bylo výše naznačeno, trestní zákoník z roku 2009 zavedl do našeho právního řádu nový institut, tzv. předčasné podmíněné propuštění. Navázal tak na právní úpravu v § 78 odst. 1 ZSVM, kde je upravena možnost předčasného propuštění mladistvého z výkonu trestního opatření odnětí svobody.⁴⁵ Smyslem a účelem tohoto institutu zamýšleného zákonodárcem bylo navýšení počtu podmíněně propuštěných o pachatele méně závažných trestných činů. Avšak podmínky stanovené pro předčasné podmíněné propuštění mohou vězni v praxi pouze málokdy naplnit.

Ředitelé jednotlivých věznic sestavují komise, jež vytipují konkrétní vězně, kteří by mohli naplnit podmínky pro předčasné propuštění. Pro zvýšení počtu osob předčasné propuštěných se v praxi pracuje s alespoň řádným chováním.⁴⁶ Předčasné podmíněné propuštění je upraveno v § 88 odst. 2 TZ. Aby mohla být osoba ve VTOS podmíněně propuštěna, musí být odsouzena za přečin a musí plněním povinností a vzorným chováním prokázat, že dalšího VTOS již není třeba. Pokud jsou tyto podmínky splněny, může být osoba propuštěna i před vykonáním jedné třetiny, resp. poloviny, uloženého trestu. Dosud nevykonaná část trestu se tak v praxi většinou podmiňuje opatřeními, mezi které patří dohled probačního úředníka, přiměřená omezení nebo přiměřené povinnosti, a to dle ust. § 89 odst. 2 a 3 TZ.⁴⁷

⁴⁴ Tamtéž, s. 79-87.

⁴⁵ PÚRY, František. In ŠÁMAL, Pavel (ed). *Trestní zákoník*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 1086 - 1087.

⁴⁶ VICHEREK, Roman. Předčasné podmíněné propuštění dle § 88 odst. 2 tr. zákoníku a prvotní praktické postřehy z praxe. *Trestní právo*, 2012, roč. 17, č. 1, s. 20.

⁴⁷ Tamtéž.

Tento institut představuje významný motivační prvek pro odsouzené. Jak vyplývá z podmínek nutných pro předčasné podmíněné propuštění, vztahuje se tato možnost pouze na osoby odsouzené za přečiny, tj. společensky nejméně závažné trestné činy. Zákonodárce měl v úmyslu tímto institutem minimalizovat možnost negativního ovlivnění odsouzených za méně závažné trestné činy specifickým prostředím věznice. Jeho záměrem pak byla i snaha snížit nebezpečí recidivy, které se při delším pobytu ve věznici zvyšuje.⁴⁸

3.2 Obligatorní podmínky

Aby bylo žádosti odsouzeného nebo jiné osoby oprávněné ze zákona vyhověno, musí být splněno několik předpokladů. Tyto podmínky můžeme rozdělit na obligatorní a fakultativní. Jako obligatorní označujeme takové podmínky, které musí být vždy kumulativně splněny, aby bylo možné žádosti o podmíněné propuštění vyhovět. V souladu s právní úpravou mezi ně řadíme uplynutí minimální výměry trestu, prokázání polepšení, předpoklad řádného vedení života odsouzeného nebo přijetí záruky za dovršení nápravy odsouzeného zájmovým sdružením občanů.⁴⁹

3.2.1 Uplynutí minimální výměry trestu

Trestní zákoník navázal na obecný vývoj podmíněného propuštění a obecně umožňuje dle § 88 odst. 1 TZ podmíněně propustit odsouzeného po odpykání poloviny stanoveného trestu, resp. po vykonání alespoň třetiny uloženého trestu, pokud nebyl odsouzen za zvlášť závažný zločin a nebyl dosud ve výkonu trestu odnětí svobody. U závažnějších trestných činů, taxativně vyjmenovaných v odst. 4, lze osobu propustit po vykonání nejméně dvou třetin trestu, resp. u TOS na doživotí až po dvaceti letech ve VTOS.⁵⁰

Výše uvedená doba počíná běžet ode dne nástupu odsouzeného do věznice.⁵¹ Do této doby se započítává také doba strávená ve vazbě, zadržení a doba ve VTOS pro odsouzení zrušené pozdějším souhrnným či společným trestem.⁵²

V praxi nastávají situace, kdy odsouzený žádá o podmíněné propuštění, i když mu TOS nebyl nařízen nebo do jeho výkonu ještě nenastoupil. Obecně o podmíněném propuštění podle § 331 odst. 1 TŘ rozhoduje soud, v jehož obvodu odsouzený vykonává TOS. Pro případy, kdy nelze místní příslušnost tímto pravidlem dovodit, bylo judikaturou vytvořeno pravidlo, že o podmíněném propuštění rozhoduje soud, v jehož obvodu odsouzený naposledy

⁴⁸ NAVRÁTILOVÁ, Jana. *Výjimečný trest*. 1. vydání. Praha: Leges, 2009. s. 11.

⁴⁹ VICHEREK, Roman. Předpoklady podmíněného propuštění a jeho formy dle stávající právní úpravy trestního zákoníku. *Trestněprávní revue*, 2015, roč. 14, č. 4, s. 79- 81.

⁵⁰ § 88 odst. 1, 4 a 5 TZ.

⁵¹ PÚRY, František. In ŠÁMAL, Pavel (ed). *Trestní zákoník*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 1082-1085.

⁵² § 92 odst. 1 TZ.

vykonával TOS.⁵³ Pokud TOS ještě nebyl nařízen a odsouzený ani nenastoupil do VTOS, nelze z logických důvodů toto pravidlo aplikovat. Vychází se proto z § 315 odst. 2 TR a o podmíněném propuštění rozhoduje soud, který rozhodl ve věci v prvním stupni.

3.2.2 Prokázání polepšení

Další zákonem stanovenou obligatorní podmínkou je prokázání polepšení ze strany odsouzeného. Pojem polepšení je pro rozhodnutí o podmíněném propuštění mimořádně důležitý. Polepšení představuje vnitřní proměny osobnosti odsouzeného navenek se projevující v jeho chování. Při rozhodování o podmíněném propuštění musí soud rozlišit, zda u odsouzeného došlo ke skutečné vnitřní změně nebo je jeho chování vedené pouze snahou o podmíněné propuštění.⁵⁴

Posouzení otázky, zda odsouzený během VTOS skutečně prokázal polepšení, je velmi komplikované. Soudce s odsouzeným během VTOS nepřichází do styku. Osobou, která je s odsouzeným v každodenním kontaktu, je především vychovatel, jenž je zaměstnanec věznice. Právě vychovatel tak má o odsouzeném nejlepší přehled a je jednou z mála osob, které mohou o odsouzeném poskytnout relevantní informace. Jeho zpráva společně se znaleckým posudkem z oboru psychologie či psychiatrie tvoří soubor relevantních informací, na základě kterých soud o podmíněném propuštění rozhoduje.⁵⁵

Za dané situace je zřejmé, že stanovisko ředitele věznice, ve kterém se promítne zpráva vychovatele, je pro soud klíčové. Soud objektivně nemá možnost si během veřejného zasedání vytvořit o osobě odsouzeného objektivní úsudek, natož rozhodnout, zda došlo k polepšení nebo ne. Je však zodpovědností soudu, zda odsouzeného podmíněně propustí nebo ne.⁵⁶ Podle čl. 90 Ústavy smí jen soud rozhodnout o vině a trestu. Ačkoli by o prokázaném polepšení mohl lépe rozhodnout ředitel věznice na základě doporučení odborné komise, bude vždy na zodpovědnosti daného soudce, jestli žádosti odsouzeného vyhová nebo ne.

3.2.3 Předpoklad vedení řádného života

Propuštění osoby z VTOS přináší pro společnost určité riziko. Odsouzenému byl za spáchání trestného činu uložen konkrétní trest, přičemž v důsledku podmíněné propuštění dochází k jeho faktickému zkrácení. Tato situace sebou přináší nebezpečí recidivy. Na

⁵³ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 6. května 1983, sp. zn. 1 To 18/83.

⁵⁴ PŮRY, František. In ŠÁMAL, Pavel (ed). *Trestní zákoník*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 1083-1085.

⁵⁵ ŠLOSAR, Jan, VANĚČEK, Petr. K některým otázkám podmíněného propuštění. *Trestní právo*, 2004, roč. 13, č. 8, s. 19-21.

⁵⁶ VICHEREK, Roman. Předpoklady podmíněného propuštění a jeho formy dle stávající právní úpravy trestního zákoníku. *Trestněprávní revue*, 2015, roč. 14, č. 4, s. 80.

základě této skutečnosti jsou k podmíněnému propuštění doporučeny pouze osoby, u nichž je splněn předpoklad, že po propuštění budou vést řádný život.

Předpoklad vedení řádného života je naplněn v případě splnění několika podmínek. První z nich je zajištění zaměstnání nebo jiného legálního zdroje příjmu. Dále pak zajištěné ubytování, přičemž významnou roli hraje také skutečnost, zda odsouzený udržuje kontakt se svou rodinou. Mezi další podmínky řadíme trestní minulost odsouzeného, a to zda již byl v minulosti podmíněně propuštěn nebo za jaké trestné činy byl odsouzen.⁵⁷

Jakým způsobem vykládat a jak hodnotit předpoklad, zda odsouzený povede po svém propuštění řádný život, bylo předmětem rozhodování soudů již v minulosti. Ty dospěly k závěru, že očekávání vedení řádného života musí být založeno na důvodném a aktuálním všestranném zhodnocení pachatelovy osobnosti. Předmětem posouzení musí být také prostředí, ve kterém se osoba po propuštění ocitne. Soud současně s propuštěním stanoví propuštěnému zkušební dobu, ve které se osoba buď osvědčí nebo ne. Svou roli hraje také možnost uložení probačního dohledu či přiměřených omezení a povinností.⁵⁸

V souvislosti s tím se soudy zabývaly také otázkou, zda lze při podmíněném propuštění zohledňovat závažnost pachatelem spáchaného trestného činu. Názory na tuto otázku nejsou jednoznačné. Podle judikatury ÚS soudy při rozhodování o podmíněném propuštění vycházejí ze stavu panujícího ke dni rozhodování soudu. Při rozhodování soudy posuzují zejména budoucí jednání odsouzeného. Soudy obecně při rozhodování nezohledňují předchozí jednání odsouzeného. Činí tak v souladu s ústavněprávní zásadou *ne bis in idem*. Příkladem lze uvést náleží ÚS z roku 2016, který navázal na předešlá rozhodnutí v této otázce.⁵⁹

V tomto rozhodnutí ÚS bylo dáno za pravdu stěžovateli, který namítal zásah do svého ústavně zaručeného práva podle čl. 40 odst. 5 LZPS. Tento zásah spočíval v jednání soudů, které při rozhodnutí o podmíněném propuštění vycházely převážně ze závažnosti spáchaného TČ. Soudy tak dovodily budoucí chování stěžovatele z chování minulého, tedy takového chování, za které byl pachatel již odsouzen.

Právě tento postup podle názoru ÚS znamenal porušení ústavně zaručeného práva stěžovatele. ÚS ve svém rozhodnutí argumentoval především tím, že předpoklady vedení řádného života odsouzeného po jeho podmíněném propuštění se musí vztahovat zásadně k době po podmíněném propuštění a musí směřovat do budoucna. Zohledněno je zejména

⁵⁷ Tamtéž, s. 81.

⁵⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 22. března 2001, sp. zn. III. ÚS 611/2001.

⁵⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 4. října 2016, sp. zn. II. ÚS 2503/16.

chování odsouzeného ve VTOS a uvědomění si závažnosti svého protiprávního jednání. Soudy jsou tedy povinny rozhodovat podle stavu ke dni rozhodnutí, a nikoli podle stavu *quo ante*.⁶⁰

V souladu s názorem ÚS vysloveným v nálezu z roku 2016 lze citovat také další nálezy ÚS. V nálezu z roku 2011⁶¹ ÚS uvedl do jisté míry totožné argumenty, na které navázal ve svém rozhodnutí v roce 2016. Dále ÚS konstatoval, že povaha a závažnost spáchaného TČ se musí zohledňovat při uložení trestu a jeho výměře. Není tedy možné tyto okolnosti zohledňovat také při rozhodování o podmíněném propuštění. Pokud by se tak stalo, jednalo by se o porušení ústavněprávní zásady *ne bis in idem*.

Zároveň však ÚS ve svém rozhodnutí uvedl, proč soudy při rozhodování o podmíněném propuštění přihlížely právě k povaze a závažnosti spáchaného TČ. Dřívější trestní zákon, konkrétně zákon č. 140/1961 Sb., tento postup výslovně obsahoval. V § 61 odst. 2 trestního zákona bylo uvedeno, že soudy přihlíží při rozhodování o podmíněném rozhodnutí též k závažnosti spáchaného trestného činu. Tato úprava však byla zákonodárcem úmyslně vypuštěna a to novelou provedenou zákonem č. 175/1990 Sb.⁶²

Těmto rozhodnutím předcházela nález ÚS z roku 2001.⁶³ V něm se ÚS zabýval zejména možností přičítat odsouzenému při rozhodování o podmíněném propuštění zvlášť zavrženíhodný způsob spáchaného TČ. ÚS tuto možnost vyloučil a výslovně uvedl, že je při rozhodování vždy nutné vycházet ze současného chování odsouzeného, plnění jeho povinností v rámci VTOS a předpokladu, zda je u něj reálné předpokládat vedení řádného života po propuštění.⁶⁴

Obecně lze říci, že trestní minulosti odsouzeného nelze při rozhodování o podmíněném propuštění zohledňovat. Judikatura ÚS však z tohoto pravidla dovodila určitou výjimku. Jedná se o případy, kdy soud dostatečně a v potřebné míře zjistí skutkový stav, tedy kdy zhodnotí případ na základě veškerých možných podkladů. V nich pak může soud přikládat význam také skutečnosti, že odsouzený již byl v minulosti podmíněně propuštěn a ve zkušební době se dopustil trestného činu.⁶⁵

Při zohlednění trestní minulosti odsouzeného je podle ÚS rozhodující skutečnost, zda soud dostatečně odůvodní svůj závěr, že nebyly splněny podmínky dané zákonem pro

⁶⁰ Tamtéž.

⁶¹ Nález Ústavního soudu ze dne 12. května 2011, sp. zn. III. ÚS 1735/10.

⁶² Tamtéž.

⁶³ Nález Ústavního soudu ze dne 22. března 2001, sp. zn. III. ÚS 611/2000.

⁶⁴ Tamtéž.

⁶⁵ Viz usnesení Ústavního soudu ze dne 6. prosince 2016, sp. zn. IV. ÚS 3505/16.

podmíněné propuštění. ÚS může přistoupit ke kasačnímu zásahu pouze v případě, že by se jednalo ze strany soudu o zjevný projev interpretační libovůle.⁶⁶

Obecně lze konstatovat, že soudy při rozhodování o podmíněném propuštění vychází ze současného stavu věci a rozhodnou skutečností je, zda byl u odsouzeného splněn předpoklad, že po propuštění bude vést řádný život. V případě, že je závěr soudu dostatečně zdůvodněn, není porušením ústavněprávní zásady *ne bis in idem*, pokud soud při rozhodování zohlední i trestní minulost odsouzeného.⁶⁷

To, zda odsouzený ve VTOS prokázal polepšení, závisí na volné úvaze soudu. O relevantní nesprávnost rozhodnutí soudu může jít jen v případě, kdy nemohou soudem dosažené závěry vůbec obstát. Jedná se o případy faktického či logického excessu. Není na překážku, pokud soud pouze zohlednil trestní minulost odsouzeného. Pokud pachatel v minulosti již páchal trestnou činnost, zvyšuje taková skutečnost pravděpodobnost, že by po propuštění mohl pokračovat v deliktním jednání. Soud tedy může pachatelovu trestní minulost pouze zohlednit za užití dalších důkazů. Rozhodnutí o podmíněném propuštění pouze na základě trestní minulosti by již porušovalo zásadu *ne bis in idem* a tím i čl. 6 EÚLP.⁶⁸

3.2.4 Přijetí záruky za dovršení nápravy odsouzeného

Přijetí záruky za dovršení nápravy odsouzeného představuje jednu z možností podmíněného propuštění. Zákonná úprava je obsažena v § 91 odst. 5 TZ a v § 331 odst. 2 TŘ za přiměřeného užití § 329 TŘ.

Podstatou přijetí záruky za dovršení nápravy odsouzeného je skutečnost, že osoba nebude po svém propuštění z VTOS odkázána pouze sama na sebe.⁶⁹ V trestním zákoníku však okruh osob, které by mohly přijmout záruku za dovršení nápravy odsouzeného, nenalezneme. Okruh těchto osob je upraven v § 331 odst. 2 TŘ, jenž jako oprávněného uvádí zájmové sdružení občanů. Zájmové sdružení občanů je definováno v § 3 TŘ jako odborová organizace nebo organizace zaměstnavatelů a ostatní občanská sdružení až na výjimky zákonem taxativně stanovené.

Zajímavou otázkou v souvislosti s tímto institutem představuje skutečnost, zda jsou kromě zájmového sdružení občanů k přijetí záruky oprávněny i jiné subjekty. Jak jsme již výše uvedli, trestní zákoník neupravuje okruh osob aktivně legitimovaných k přijetí záruky. Podle § 331 odst. 2 TŘ je subjektem oprávněným podat žádost o podmíněné propuštění

⁶⁶ Tamtéž.

⁶⁷ Viz usnesení Ústavního soudu ze dne 20. září 2001, sp. zn. III. ÚS 284/01.

⁶⁸ Usnesení Ústavního soudu ze dne 25. února 2010, sp. zn. III. ÚS 338/10.

⁶⁹ PÚRY, František. In ŠÁMAL, Pavel (ed). *Trestní zákoník*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 1085-1086.

zájmové sdružení, které je definováno v § 6 odst. 1 TŘ. Právní úprava výslovně s jiným subjektem nepočítá, ale ani ho nevylučuje. Jediný faktor, který je v souvislosti s přijetím záruky zájmovým sdružením občanů zmiňován, představuje možnost kolektivního působení na osobu podmíněně propuštěnou. Tento záměr je předvídan také judikaturou.⁷⁰

Možnost kolektivního působení na podmíněně propuštěnou osobu má své klady i záporny. Přínos představuje existence kolektivu. Ten může osobě pomoci se zapojením do společnosti, získáním zaměstnání i řešením problémů. Na druhé straně s sebou přijetí záruky přináší i některá negativa. Mezi ně můžeme řadit nedostatečnou možnost kontroly chování osoby podmíněně propuštěné. Členové zájmového sdružení nejsou oprávněni disponovat výchovnými ani opravnými prostředky.⁷¹

Další problém lze spatřovat v samotném přijetí záruky. V ideálním případě by mělo být převzetí záruky zájmovým sdružením výsledkem souhlasné vůle členů konkrétního zájmového sdružení. V praxi se však vyskytují případy, kdy nejsou všichni členové zájmového sdružení seznámi s osobou odsouzeného.⁷²

Zájmové sdružení občanů je tak v účinné právní úpravě jediným subjektem oprávněným přijmout záruku za dovršení nápravy odsouzeného. Pokud bylo úmyslem zákonodárce vyloučit všechny ostatní subjekty z možnosti přijetí záruky, měl tak učinit výslovně.⁷³

Přijetí záruky zájmovým sdružením s sebou tedy nepřináší pouze pozitiva. Je otázkou, proč zákonodárce neumožnil možnost přijetí záruky také jiným subjektům. Osobně to považuji za mezeru v právní úpravě. Bylo by jistě přínosem přesněji vymezit zákonné podmínky, i kdyby to znamenalo výslovné vyloučení jiných subjektů.⁷⁴

Možné řešení se nabízí za užití analogie legis. Právní úprava institutu vazby připouští podle § 73 odst. 1 písm. a) TŘ nahrazení vazby obviněného zárukou tzv. důvěryhodné osoby. Posouzení, kdo je důvěryhodnou osobou je vždy pouze na zvážení soudu. Tato úprava by byla podle mého názoru jistě přínosem. Z možnosti přijetí záruky za dovršení nápravy by nebyly již předem vyloučeny jiné subjekty než zájmová sdružení občanů a zároveň by bylo pouze na

⁷⁰ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 12. října 1972, sp. zn. PlsF 2/72.

⁷¹ Blíže VICHÉREK, Roman. *Záruka za dovršení nápravy odsouzeného při žádosti o podmíněně propuštění* [online]. epravo.cz, 10. prosince 2012 [cit. 22. března 2017]. Dostupné na <<https://www.epravo.cz/top/clanky/zaruka-za-dovrseni-napravy-odsouzeneho-pri-zadosti-o-podminene-propusteni-87442.html>>.

⁷² Tamtéž.

⁷³ Např. ustanovením ve znění: „*Pouze zájmové sdružení občanů je oprávněno přijmout záruku za dovršení nápravy odsouzeného.*“

⁷⁴ Zajímavostí bezesporu je, že předchozí trestní zákoník č. 140/1961 Sb., ve znění pozdějších předpisů také upravoval možnost přijetí záruky za dovršení nápravy odsouzeného a to ve znění § 61 odst. 2, avšak výslovně v tomto odstavci neuváděl oprávněné subjekty, které mohou převzít záruku za dovršení nápravy odsouzeného.

úvaze soudu, zda záruku důvěryhodné osoby přijme nebo ne. Nebezpečí zneužití by tedy bylo minimální, již z toho, že soudce postupuje při rozhodování případu vždy nestranně a nezávisle.

Soud při posouzení žádosti zájmového sdružení o podmíněné propuštění zkoumá stav převýchovy odsouzeného. Při tomto zhodnocení se soud zabývá tím, zda již osoba prokázala polepšení nebo zda je zde předpoklad, že při převzetí záruky za dovršení nápravy odsouzeného zájmovým sdružením by k takovému polepšení mohlo dojít. Soud zohlední také povahu zájmového sdružení a jeho vliv na resocializaci propuštěného.⁷⁵

3.3 Fakultativní podmínky

Oproti obligatorním podmínkám, které musí být pro kladné vyřízení žádosti o podmíněném propuštění splněny vždy a kumulativně, soud k fakultativním podmínkám pouze přihlíží. Je na volné úvaze soudu, jakou váhu těmto skutečnostem přidělí. Fakultativní podmínky jsou uvedeny v § 88 odst. 3 TZ a řadíme mezi ně včasný nástup do výkonu trestu odnětí svobody, částečné nebo úplné uhrazení či jiné odčinění škody způsobené trestným činem a projevený postoj odsouzeného k výkonu ochranného léčení.

3.3.1 Řádný a včasný nástup do VTOS

Řádný a včasný nástup do VTOS je jednou z fakultativních podmínek uvedených v § 88 odst. 3 TZ. Osobu, která je na svobodě a byla pravomocně odsouzena, předseda senátu písemně vyzve, aby ve stanovené lhůtě v přesně určené věznici nastoupila k VTOS. Odsouzený je povinen výzvy uposlechnout. V opačném případě hrozí odsouzenému postih podle § 337 odst. 1 písm. e) TZ za spáchání trestného činu maření úředního výkonu a vykazání.⁷⁶

V praxi nastává několik situací, kdy osoba řádně a včas nenastoupí do VTOS. Při postihu tohoto jednání odsouzeného je nutné rozlišit situace, kdy se osoba úmyslně vyhýbá nástupu do VTOS. Jedná se o případ, kdy osoba řádně převezme příkaz k nástupu a včas nenastoupí. Od tohoto případu je nutné odlišit situaci, kdy osoba nepřevzme příkaz z důvodu neuvedení nové doručovací adresy, což ji však nezbujuje odpovědnosti, a doručeno je díky institutu náhradního doručení. Mohou se také vyskytnout případy, kdy osobě není řádně

⁷⁵ Viz rozhodnutí Krajského soudu v Praze ze dne 13. prosince 1962, sp. zn. 4 To 648/62.

⁷⁶ VICHEREK, Roman. Předpoklady podmíněného propuštění a jeho formy dle stávající právní úpravy trestního zákoníku. *Trestněprávní revue*, 2015, roč. 14, č. 4, s. 81-82.

doručena výzva z důvodu jejího zaslání na špatnou adresu. Jiný charakter mají situace u osob, které se v řádné lhůtě dostaví do věznice, ale nemají u sebe doklady totožnosti.⁷⁷

Odlišování těchto jednotlivých situací při rozhodování o podmíněném propuštění považují za přínosné. Jedním z hlavních účelů podmíněného propuštění je ochrana společnosti. Vyhýbání se řádnému nástupu do VTOS vypovídá o odsouzeném v jistém směru negativně. U osoby podmíněně propuštěné by mělo být patrné uvědomění si nebezpečnosti svého jednání, v důsledku čehož by u ní mělo dojít k určité změně osobnosti. Z tohoto důvodu považují za vhodné odlišovat jednotlivé případy, kdy osoba nenastoupila do VTOS řádně a včas nikoli úmyslně, ale pouze v důsledku své nedbalosti. Vždy však bude záležet na okolnostech každého případu a individuálního posouzení věci soudcem. Jak již bylo výše uvedeno, jedná se o fakultativní, a nikoli obligatorní podmínku.

Při posuzování možnosti stíhání odsouzeného za přečin dle § 337 odst. 1 písm. e) je nerozhodné, zda se osoba vyhýbá řádnému doručení výzvy nebo nástupu k VTOS. V obou případech dochází jednáním odsouzeného k maření výkonu pravomocně uloženého TOS.⁷⁸

3.3.2 Náhrada škody či jiné odčinění škody

Fakultativní podmínka nahrazení škody nebo jiné újmy způsobené trestným činem je možná jen u těch trestných činů, kde se pachatel protiprávním jednáním obohatil nebo kde v důsledku jejich spáchání vznikla určitá škoda. Výši škody soud zjistí z předešlých rozsudků a při posuzování splnění této fakultativní podmínky mohou nastat situace, kdy odsouzený škodu v plné výši uhradil, uhradil alespoň z části nebo s náhradou ani nezapočal.⁷⁹

Při posuzování žádosti o podmíněné propuštění soudce bude rozdílně hodnotit případy, kdy se odsouzený chtěl spácháním trestného činu obohatit, případně byla škoda negativním a nežádoucím následkem jeho chování. Případy, kdy nebylo cílem jednání odsouzeného způsobení škody, by mohly být hodnoceny benevolentněji.⁸⁰ Společenská závažnost je u takových případů rozdílná, avšak vždy budou rozhodné konkrétní okolnosti daného případu.

3.3.3 Postoj odsouzeného k výkonu ochranného léčení

Ochranné léčení je následkem spáchání trestného činu odsouzeným a představuje tak významný resocializační prvek. Jeho hlavním účelem je ochrana společnosti před duševně

⁷⁷ Blíže tamtéž, s. 81-82.

⁷⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. dubna 2012, sp zn. 8 Tdo 343/2012.

⁷⁹ VICHEREK, Roman. Předpoklady podmíněného propuštění a jeho formy dle stávající právní úpravy trestního zákoníku. *Trestněprávní revue*, 2015, roč. 14, č. 4, s. 82-83.

⁸⁰ Například způsobení škody na voze při spáchání trestného činu neoprávněného užití cizí věci dle ust. § 207 odst. 1 TZ.

nebezpečnými osobami. Cílem ochranné léčeni je opětovné zařazení těchto osob do společnosti bez nebezpečí recidivy.⁸¹

Nařízení výkonu ochranného léčeni je upraveno v § 351 TŘ. Při jeho nařízení předseda senátu určí konkrétní zdravotnické zařízení, v němž má být ochranné léčeni vykonáno. Jsou-li pro to splněny podmínky, může být ochranné léčeni vykonáno během VTOS.⁸²

Posouzení postoje odsouzeného k výkonu ochranného léčeni provádí vždy výhradně soud, a to zejména ze závěrečné zprávy lékaře, u kterého odsouzený ochranné léčeni vykonal. Jelikož se jedná o podmínku fakultativní, soud k této skutečnosti jen přihlíží.

Zajímavá otázka v souvislosti s tímto institutem nastala v rámci posouzení situace, kdy se odsouzený dobrovolně ve VTOS podrobuje léčbě. Přestože tato léčba může svým obsahem odpovídat uloženému ústavnímu ochrannému léčeni, nelze ji považovat za výkon ochranného léčeni. Nejvyšší soud tento závěr zdůvodnil zejména tím, že pouze soud může uložit ochranné léčeni.⁸³

3.4 Procesněprávní úprava

Procesní úprava podmíněného propuštění je upravena v §§ 331-333a TŘ. Oproti hmotněprávní úpravě, u které byl v roce 2009 přijat nový trestní zákoník, nedoznala procesní úprava přijetí nového trestního řádu.

O podmíněném propuštění odsouzeného rozhoduje dle § 331 odst. 1 TŘ soud ve veřejném zasedání na návrh státního zástupce, odsouzeného nebo ředitele věznice, ve které vykonává odsouzený TOS. Podle odst. 2 může podmíněné propuštění navrhnout také zájmové sdružení občanů v případě, že převezme záruky za dovršení nápravy odsouzeného. V praxi tak na výkon resocializace odsouzeného může na základě tohoto ustanovení dohlížet právě sdružení občanů namísto probačního pracovníka.⁸⁴

O podmíněném propuštění rozhoduje na základě § 333 odst. 1 TŘ okresní soud, který je povinen rozhodnout o žádosti nejpozději do 30-ti dnů ode dne doručení návrhu soudu. Lhůta může být prodloužena pouze v případě, že rozhodnutí brání důležité důvody. Pro určení místní příslušnosti je rozhodné, kde odsouzený TOS vykonává.

⁸¹ VICHEREK, Roman. Předpoklady podmíněného propuštění a jeho formy dle stávající právní úpravy trestního zákoníku. *Trestněprávní revue*, 2015, roč. 14, č. 4, s. 83.

⁸² § 351 odst. 1 TŘ.

⁸³ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 6. prosince 2011, sp. zn. 11 Td 51/2011.

⁸⁴ Blíže VICHEREK, Roman. *Záruka za dovršení nápravy odsouzeného při žádosti o podmíněné propuštění* [online] epravo.cz, 10. prosince 2012 [cit. 25. prosince 2016]. Dostupné na <<http://www.epravo.cz/top/clanky/zaruka-za-dovrseni-naprawy-odsouzeneho-pri-zadosti-o-podminene-propusteni-87442.html>>.

Soud návrhu na podmíněné propuštění vyhoví nebo žádost zamítne. V případě, kdy je žádost o podmíněné propuštění zamítnuta, může odsouzený žádost opětovně podat nejdříve po uplynutí šesti měsíců od zamítavého rozhodnutí.

Odchylnou procesněprávní úpravu můžeme nalézt u předčasného podmíněného propuštění. Návrh na podmíněné propuštění před odpykáním poloviny trestu může odsouzený podle § 331 odst. 1 věta druhá TŘ podat pouze v případě, že ke svému návrhu připojí kladné stanovisko ředitele věznice. Z této zprávy musí jasně vyplývat, že odsouzený prokázal svým vzorným chováním a plněním povinností, že dalšího výkonu trestu již není zapotřebí. Pro předčasné podmíněné propuštění se jedná o obligatorní podmínku, bez jejíhož splnění soud o návrhu nerozhodne a vrátí jej odsouzenému s poučením nutnosti připojení této zprávy k žádosti. Připojením této zprávy však odsouzenému nevzniká nárok na podmíněné propuštění.⁸⁵

K tomuto institutu je nutné uvést, že jeho naplňování je v praxi problematické. Výběr osob vhodných pro předčasné podmíněné propuštění není ideální a odsouzených, kteří svým vzorným chováním prokázali, že dalšího výkonu trestu není třeba, je minimum. Úmysl zákonodárce snížit díky tomuto institutu počet vězněných osob tak nebyl šťastný a v praxi představuje spíše jen jednu z možností podmíněné propuštění a není klíčem k řešení problému přeplněnosti věznic.⁸⁶

3.4.1 Problematika věcné a místní příslušnosti

Stěžejním ustanovením pro určení věcné a místní příslušnosti je § 331 odst. 1 TŘ, které je v poměru speciality k obecným ustanovením uvedeným v §§ 315-320 TŘ. O podmíněném propuštění vždy rozhoduje okresní soud na návrh osob vyjmenovaných v § 331 TŘ. Pro stanovení věcné příslušnosti není důležité, zda byl trest uložen soudem okresním či krajským. V obou případech bude o podmíněném propuštění rozhodovat soud okresní.⁸⁷

Problematika příslušnosti soudů při rozhodování o podmíněném propuštění vyvstává především v souvislosti s místní příslušností. Tomu nasvědčuje skutečnost, že vzhledem k rozmístění a počtu věznic v České republice nebudou k rozhodování o podmíněném propuštění příslušné všechny okresní soudy.⁸⁸

⁸⁵ Usnesení Ústavního soudu ze dne 16. dubna 2016, sp. zn. IV. ÚS 70/2009.

⁸⁶ VICHEREK, Roman. Předčasné podmíněné propuštění dle § 88 odst. 2 tr. zákoníku a prvotní praktické postřehy z praxe. *Trestní právo*, 2012, roč. 17, č. 1, s. 23.

⁸⁷ VICHEREK, Roman. Příslušnost soudu k podmíněnému propuštění. *Trestněprávní revue*, 2013, roč. 12, č. 10, s. 234.

⁸⁸ Viz Organizační jednotky [online]. vscr.cz, [cit. 26. prosince 2016]. Dostupné na < <http://www.vscr.cz/oj/>>.

Základním ustanovením pro určení místní příslušnosti je § 331 odst. 1 TŘ, ve kterém se jasně stanoví, že místně příslušným je soud, v jehož obvodu se trest vykonává. Z této dikce vyplývá, že se toto pravidlo vztahuje pouze na vykonávané tresty. Problém nastává v případech, kdy TOS ještě nezačal být vykonáván. Zde v současnosti přicházejí v úvahu dvě možnosti. První z nich představuje užití obecného pravidla podle § 315 odst. 1 TŘ. Podle tohoto ustanovení by rozhodoval okresní soud, který rozhodnutí vydal nebo jej učinil. Druhou možností je využití starší judikatury Nejvyššího soudu, dle které by byl příslušný ten okresní soud, v jehož obvodu byla vykonávána vazba.⁸⁹

3.4.2 Místní příslušnost ve světle judikatury

Ve věci příslušnosti soudu vydal Nejvyšší soud ČSR dvě velmi důležitá rozhodnutí, v nichž se zabýval otázkou místní příslušnosti okresních soudů při rozhodování o podmíněném propuštění odsouzeného, který ještě nevykonával TOS, ale nacházel se pouze ve vazbě.

První rozhodnutí se týkalo otázek, zda lze podmíněně propustit odsouzeného, jenž vykonal polovinu trestu formou vazby a nikoli TOS. V další otázce se soud zabýval příslušností soudu při rozhodování o podmíněném propuštění.⁹⁰

V této věci byl odsouzenému uložen TOS, přičemž mu byla do doby výkonu trestu započítána také doba strávená ve vazbě a to v celém rozsahu. Tímto započtením byla vykonána doba nutná pro podmíněné propuštění. Na základě těchto okolností byl odsouzený podmíněně propuštěn za současného uložení zkušební doby. Proti tomuto usnesení podal stížnost krajský prokurátor, který namítal nemožnost hodnocení chování odsouzeného ve VTOS, a to z důvodu, že odsouzený tuto dobu strávil pouze ve vazbě. Nejvyšší soud ČSR však dospěl ke zcela opačnému názoru než krajský prokurátor. Ve svém rozhodnutí judikoval, že lze dospět k závěru o prokázání polepšení bez přímého VTOS v případě, kdy byla doba nutná pro splnění podmínek pro podmíněné propuštění vykonána ve vazbě.⁹¹

Nejvyšší soud ČSR se v této věci zabýval také příslušností soudu k rozhodování o podmíněném propuštění. Předmětem zkoumání byla spíše věcná než místní příslušnost. Věcná příslušnost již dnes vyplývá z ustanovení zákona. Příslušným je na základě § 333 odst. 1 TŘ vždy okresní soud. Otázku místní příslušnosti Nejvyšší soud ČSR vyřešil v souladu se svým

⁸⁹ VICHÉREK, Roman. Příslušnost soudu k podmíněnému propuštění. *Trestněprávní revue*, 2013, roč. 12, č. 10, s. 234-237.

⁹⁰ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 6. května 1983, sp. zn. 1 To 18/83.

⁹¹ Tamtéž.

předcházejícím závěrem tak, že vykonání vazby postavil naroveň VTOS a rozhodl o příslušnosti okresního soudu, v jehož obvodu odsouzený vykonal vazbu.⁹²

Druhé rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR vydané o čtyři roky později než rozhodnutí předešlé se zabývalo otázkou příslušnosti soudu v případě, kdy byl rozsudek ukládající trest zrušen v řízení pro porušení zákona a nahrazen v navazujícím řízení jiným odsuzujícím rozsudkem. V tomto případě Nejvyšší soud ČR dospěl k závěru o místní příslušnosti okresního soudu, v jehož obvodu obviněný naposledy vykonával TOS v dané trestní věci.⁹³

Na rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 6 Tz 53/87 navazuje také současná judikatura. V roce 2011 rozhodl Nejvyšší soud usnesením, kterým určil místní příslušnost okresního soudu dle § 333 odst. 1 TR pro případy, kdy se odsouzený nachází na svobodě. Rozhodným kritériem určil místo, kde odsouzený naposledy vykonával TOS.⁹⁴ Ačkoli jsou skutkové okolnosti oproti předešlému kritériu rozdílné, lze závěr tohoto judikátu aplikovat i na jiné případy, kdy se odsouzený nachází na svobodě a žádá o podmíněné propuštění.⁹⁵

Pro určení místní příslušnosti soudu rozhodujícího o podmíněném propuštění osoby nacházející se v době rozhodování soudu na svobodě musíme vzít v úvahu několik dalších skutečností. Pro lepší představu je dobré si na časové ose ukázat, jak tento proces probíhá. Na začátku je osoba, která spáchá trestný čin. O vině či nevině rozhoduje okresní soud resp. krajský soud, v jehož obvodu byl trestný čin spáchán nebo kde vyšel najevo. Je obvyklé, že v této fázi jedná soud, v jehož obvodu má pachatel bydliště. Pro soud, v jehož obvodu má pachatel bydliště, je jednodušší zjistit o pachateli informace. Jedná se například o zprávu o osobě z místa bydliště. Snadnější je také kontakt pachatele s rodinou v případech, pokud je ve vazbě. Styk s rodinou představuje pro pachatele významnou psychickou podporu.

V momentě, kdy se již osoba nachází ve VTOS, je místní příslušnost okresního soudu určena dle § 331 odst. 1 TR. Od těchto případů je nutné odlišit v praxi běžné případy, kdy je osoba na svobodě. Jedná se o situace, ve kterých byla odsouzenému uznána doba strávená ve vazbě, čímž odpykal zákonnou dobu nutnou pro podání žádosti o podmíněném propuštění. V těchto případech nelze pro určení místní příslušnosti aplikovat speciální ustanovení § 333 odst. 1 TR, jelikož se osoba nenachází ve VTOS. Na tyto případy je nutné aplikovat obecné §

⁹² VICHEREK, Roman. Příslušnost soudu k podmíněnému propuštění. *Trestněprávní revue*, 2013, roč. 12, č. 10, s. 234-235.

⁹³ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 5. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 1117.

⁹⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12. září 2011, sp. zn. 11 Td 44/2011.

⁹⁵ V rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 2. října 1987, sp. zn. 6 Tz 53/87 bylo původní odsuzující rozhodnutí zrušeno pro porušení zákona a nahrazeno novým odsuzujícím rozhodnutím. V rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 12. září 2011, sp. zn. 11 Td 44/2011 byl odsuzující rozsudek zrušen a nahrazen výrokem o uložení souhrnného trestu.

315 odst. 1 TŘ, podle kterého je místně příslušný soud, který učinil odsuzující rozhodnutí nebo jej vydal. Judikatura dovodila další kritérium pro určení místní příslušnosti a to ve prospěch okresního soudu, v jehož obvodu odsouzený naposledy vykonával TOS.⁹⁶

Výše uvedená kritéria mají pro rozhodování soudu zásadní význam. Není nic neobvyklého, pokud je například osoba ve VTOS přemístěna do jiné věznice, což vzhledem k rozmístění věznic v České republice může být i několik stovek kilometrů. Vystává otázka, zda by nebylo lepší kritéria místní příslušnosti změnit. Avšak tato otázka dosud nebyla jasně vyřešena ani judikaturou. Podle § 331 odst. 1 TŘ o podmíněném propuštění rozhoduje soud, v jehož obvodu odsouzený vykonává nebo naposledy vykonával TOS. Pokud tedy odsouzený podal žádost o podmíněné propuštění a byl následně přemístěn do jiné věznice, která je místně příslušná jinému okresnímu soudu, měl by podle jazykového výkladu být příslušný okresní soud, do jehož obvodu byl odsouzený přemístěn. To sebou přináší ale určitá úskalí. Soud by vyzýval k vyjádření o odsouzeném věznici, která nemá v podstatě o odsouzeném žádné vlastní poznatky. Psycholog, vychovatel ani odborná komise o odsouzeném v tak krátkém časovém úseku vytvořit hodnocení prakticky nemůže. Vycházelo by se tak z poznatků věznice předešlé.

Případ, kdy by měl být příslušný soud, v jehož obvodu se nachází věznice, ve které odsouzený zažádal o podmíněné propuštění, sebou řináší jiné problémy. Jednalo by se jednak o dodržení lhůt a také samotnou nehospodárnost tohoto postupu. Odsouzený by musel být k soudu dopraven eskortou, což je finančně i personálně velmi náročná akce.

Samotné věznice mnohdy dávají přednost rozumnějšímu a také jednoduššímu postupu. V momentě, kdy odsouzený zažádá o podmíněné propuštění a měl by být následně přemístěn, věznice od přemístění po dobu rozhodování soudu upustí. Pokud odsouzený žádost o podmíněné propuštění podal a věznice o tom úkonu ještě nebyla informována, soud již místně nepřísušný postoupí věc soudu, v jehož obvodu odsouzený nově vykonává TOS. V případě, že žádosti odsouzeného nebude soudem vyhověno, bude odsouzený přemístěn až následně. Tento postup shledávám logickým, hospodárným a k osobě odsouzené nejpríjemnějším. I z hlediska rozhodování soudu je jistě lepší, pokud se k osobě odsouzeného vyjadřuje věznice, ve které odsouzený již nějaký čas vykonává TOS.⁹⁷

Zásadním kritériem při posuzování žádosti o podmíněné propuštění je prokázání polepšení odsouzeného. V současnosti, i vzhledem k již zmíněné přeplněnosti věznic, však

⁹⁶ Viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12. září 2011, sp. zn. 11 Td 44/2011.

⁹⁷ Poskytnuto na základě osobního rozhovoru s vrchním radou Plk. Mgr. Josefem Pšeničkou, ředitel Věznice Pardubice, dne 23. března 2017 v Pardubicích.

postačuje, pokud je u odsouzeného alespoň předpoklad polepšení. Zde je nutné uvést, že soud v podstatě nemá o odsouzeném v průběhu VTOS žádné informace. S odsouzeným do styku přichází v rámci věznice nejčastěji vychovatel. Zpráva z věznice o osobě odsouzeného má z tohoto důvodu pro soud zcela zásadní význam.

Zde je vhodné poukázat na skutečnost, jaké informace může mít o odsouzeném soud ukládající trest nebo soud, v jehož obvodu odsouzený odpykával TOS. Co se týče soudu ukládajícího trest, ztotožňuji se se závěry Vicherka v jeho článku, když říká, že tento soud bude mít v praxi o osobě odsouzeného, zejména z hlediska jeho chování, nejnovější informace. Je tomu tak z důvodu, že proti odsouzenému vedl řízení, vyslyšel ho, přicházel s ním během jednání do styku a má o jeho osobě určitou představu.

Oproti tomu soud, v jehož obvodu byl TOS odpykáván, odsouzeného v podstatě nikdy neviděl. Podle mého názoru to však není na škodu, protože soud zpravidla nemá v průběhu VTOS o odsouzeném takřka žádné informace. Při zkoumání polepšení tak vychází prakticky jen ze zprávy věznice, kterou z velké části vypracovává vychovatel, a ze znaleckého posudku z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie a klinické psychologie.⁹⁸ Z tohoto pohledu je tedy lhotejný, který ze soudů bude o podmíněném propuštění rozhodovat.

Nelze se tak ztotožnit se závěrem, že by o posouzení polepšení odsouzeného v rámci rozhodování o podmíněném propuštění měl rozhodovat okresní soud, který je osobě odsouzeného nejbližší příslušný, klasicky dle místa trvalého bydliště. Soud rozhoduje vyjma výpovědi odsouzeného v podstatě jen na základě písemných podkladů, které tvoří spis, zpráva věznice a znalecké posudky. Z pohledu zásady hospodárnosti je lhotejný, který okresní soud bude rozhodovat o podmíněném propuštění. Náklady se nijak zásadně nezvýší.

Tato problematika se týká pouze případů, kdy je osoba na svobodě. Co se týče případů, kdy je odsouzený ve VTOS, je právní úprava vcelku jasná. V těchto případech vycházíme z § 333 odst. 1 TŘ dle příslušnosti soudu, v jehož obvodu odsouzený vykonává TOS.

⁹⁸ VICHEREK, Roman. Předpoklady podmíněného propuštění a jeho formy dle stávající právní úpravy trestního zákoníku. *Trestněprávní revue*, 2015, roč. 14, č. 4, s. 85.

4 Předčasné podmíněné propuštění dle ust. § 88 odst. 2 TZ

Jak již bylo dříve uvedeno, podmíněné propuštění je nenárokový institut. Vyhovění nebo zamítnutí žádosti o podmíněné propuštění závisí pouze na volné úvaze soudu. Odsouzenému ani jiné osobě nesvědčí žádné ústavně zaručené právo, na základě kterého by se mohla domáhat vyhovění žádosti o podmíněné propuštění.⁹⁹

Zákon upravuje více druhů podmíněného propuštění. Vedle řádného rozlišujeme také předčasné podmíněné propuštění, tj. i před vykonáním třetiny TOS, u taxativně vyjmenovaných trestných činů po vykonání dvou třetin TOS. Poslední typ představuje podmíněné propuštění osob odsouzených na doživotí. Tyto typy se odlišují především dobou, kterou musí odsouzený ve věznici odpykat, ale v určitých případech také procesním postupem. Zde bych rád poukázal na rozdílnou úpravu u řádného a předčasného podmíněného propuštění.

Pokud odsouzený žádá o podmíněné propuštění po odpykání jedné poloviny uloženého trestu, tj. řádné podmíněné propuštění, kladné stanovisko ředitele věznice nepatří mezi obligatorní podmínky ke kladnému vyřízení žádosti. Odsouzený zašle svou žádost o podmíněné propuštění místně příslušnému okresnímu soudu, který následně vyzve příslušnou věznici resp. jejího ředitele, aby se k osobě odsouzeného vyjádřil a zaslal zprávu hodnotící odsouzeného z hlediska jeho chování a plnění povinností.

V případě tzv. předčasného podmíněného propuštění, které je upraveno v § 88 odst. 2 TZ, soud návrhu na podmíněné propuštění vyhoví jen pokud je k žádosti připojeno kladné stanovisko ředitele věznice. V tomto stanovisku ředitel věznice potvrzuje, že odsouzený svým vzorným chováním a plněním svých povinností prokázal, že dalšího výkonu trestu již není třeba.¹⁰⁰ Soud návrhu na předčasné propuštění vyhoví, pokud je k němu připojeno kladné stanovisko ředitele věznice, a nevyhoví pouze je-li zjevné, že by odsouzený po propuštění nevedl řádný život.¹⁰¹

Zde můžeme pozorovat významný rozdíl oproti řádnému podmíněnému propuštění. V případě předčasného podmíněného propuštění soud nevyzývá ředitele věznice, aby se za věznici vyjádřil k osobě odsouzeného. Tato povinnost leží na odsouzeném. Ten je povinen zaslat kladné stanovisko ředitele společně s žádostí soudu. V případě, že kladné stanovisko v žádosti chybí, soud odsouzeného vyzve, aby jej doplnil. V této situaci soud nekomunikuje s ředitelem věznice. Bez jeho kladného stanoviska soud nemůže, až na výjimky, rozhodnout o

⁹⁹ Usnesení Ústavního soudu ze dne 16. dubna 2009, sp. zn. IV. ÚS 70/09.

¹⁰⁰ § 331 odst. 1 TR.

¹⁰¹ § 88 odst. 2 TZ.

podmíněném propuštění. Z pohledu dikce zákona se jedná o obligatorní podmínku žádosti podle § 88 odst. 2 TZ.

Úprava podmíněného propuštění podle § 88 odst. 2 TZ může vyvolávat pochybnosti o ústavnosti tohoto institutu. Jednou z otázek pak je, zda úprava předčasného podmíněného propuštění nenarušuje ústavněprávní pravidlo, že o vině a trestu rozhoduje pouze soud. U předčasného propuštění je dojisté míry soudce limitován. Od kladného stanoviska ředitele věznice se smí odchýlit pouze v případě, je-li zjevné, že by odsouzený po propuštění nevedl řádný život.

Další důležitou otázkou týkající se předčasného podmíněného propuštění je častý argument odsouzených, že se proti kladnému stanovisku ředitele věznice nemohou nijak bránit. Podle úpravy trestního zákoníku a trestní řádu není odsouzenému poskytnut žádný opravný prostředek nebo jiná možnost umožňující se bránit stanovisku ředitele věznice. Podle dikce těchto hlavních trestněprávních předpisů tak může odsouzený učinit v podstatě jen během ústního jednání.

Podrobnou úpravu předčasného propuštění, odpovědi na výše uvedené otázky, obsah stanoviska ředitele věznice si probereme v následujících podkapitolách.

4.1 Stanovisko ředitele věznice

Stanovisko ředitele věznice má pro soud klíčový význam. Soudce při rozhodování o návrhu na předčasné podmíněné propuštění vychází v podstatě jen ze stanoviska ředitele věznice, znaleckého posudku a výpovědi odsouzeného. Jiné materiály soud fakticky ani nemůže mít. Soud má omezenou možnost posoudit polepšení odsouzeného, protože během VTOS s odsouzeným soudce prakticky nepřichází do styku.

Tuto povinnost mají v dané věznici především vychovatel a speciální pedagog. Ti jsou také členy Komise odborných zaměstnanců dané věznice. Konkrétní složení tohoto poradního orgánu ředitele věznice je pro každou věznici upraveno vnitřním aktem řízení, a to nařízením ředitele věznice.¹⁰²

Komise předkládá návrh s vyjádřením, zda odsouzeného doporučit či nedoporučit soudu k podmíněnému propuštění. Ředitel po zhodnocení podkladů a jejich vyhodnocení rozhodne, jestli podmíněné propuštění soudu doporučí nebo ne, navrhne zvážit uložení dohledu probační a mediační služby. Ředitel není názorem Komise vázán, jelikož je to jeho poradní orgán.

¹⁰² Složení Komise odborných zaměstnanců může vypadat například takto: vedoucí oddělení výkonu trestu, psycholog, speciální pedagog, sociální pracovník, vychovatel, příslušník oddělení prevence a stížností, vedoucí oddělení správního a vedoucí oddělení vězeňské stráže.

Stanovisko ředitele věznice vychází v podstatě ze tří důležitých prvků, jedná se o komplexní hodnocení odsouzeného, plnění cílu programu zacházení a vlastního úsudku ředitele věznice.

4.1.1 SARPO

Hodnocení by mělo komplexně posoudit osobu odsouzeného, a to jak po stránce projevů chování, vystupování od nástupu do VTOS, vnější vazby, otázku bydlení, možnost zaměstnání, schopnost finálního zajištění, vzdělání, zda u něj jsou zaznamenány závislosti na návykových látkách a jiné. Hlavním účelem daného hodnocení je zpracovat posouzení osoby odsouzeného v souladu se zásadou objektivit, tedy zda u odsouzeného došlo ke změně v jeho chování, myšlení a uvědomění si smyslu trestu jemu uloženého (zda je schopen akceptovat pravidla a normy dané společností).¹⁰³

System hodnocení odsouzeného je do detailu propracovaný proces, který zachycuje průběh celého VTOS.¹⁰⁴ Garantem tohoto výstupu je vychovatel, který s odsouzeným je v každodenním kontaktu. O osobu odsouzeného pečuje, zná jeho povahu a trestní minulost, jeho osobní kontakty včetně zajišťování návštěv či písemné korespondence s rodinou. Vychovatel je také přítomen při návštěvách a zná jeho sociální zázemí. Je osobou, která může poskytnout o osobě odsouzeného nejpodrobnější informace. Ty jsou následně klíčové při doporučení či nedoporučení žádosti o podmíněné propuštění. Z tohoto důvodu má mít vychovatel v péči co nejméně odsouzených, aby mohl dostát nárokům kladených na jeho práci.¹⁰⁵

4.1.2 Program zacházení

Vedle systému SARPO je zpracováván jednotlivě pro každého odsouzeného program zacházení.¹⁰⁶ Stanovení programu zacházení konkrétnímu odsouzenému je výsledkem určitého postupu. Po nástupu do VTOS je odsouzený nejprve zařazen do tzv. nástupní věznice, kde dochází ke komplexnímu souhrnu dat o osobě odsouzeného. V podstatě je osoba

¹⁰³ K tomuto hodnocení odsouzených a práci s nimi je ve věznicích používán diagnostický nástroj převzatý z Velké Británie „SARPO“, což je systém analýzy rizik a potřeb odsouzených. Je to souhrn informací o odsouzeném, který zjišťuje rizikovost odsouzeného, hodnotí ho, zahrnuje i sebehodnocení a doporučení odborných zaměstnanců věznice (to je vychovatel, sociální pracovník, psycholog, speciální pedagog). Z těchto podkladů se vychází při zpracování hodnocení pro soud například při žádosti odsouzeného o zařazení do práce a při žádosti o podmíněném propuštění.

¹⁰⁴ Viz JIRICKÁ, Vaclav a kol. *Prediction of Offending: SARPO - The Czech Tool for Assessment of Offenders Criminogenic Risk and Needs* [online]. hindawi.com, 24. března 2014 [cit. 19. března 2017]. Dostupné na <<https://www.hindawi.com/archive/2014/592341/>>.

¹⁰⁵ V praxi má vychovatel v péči maximálně 20 odsouzených. Z důvodu zvyšujícího počtu odsouzených v českých věznicích je však tendence navyšovat počty vychovatelů tak, aby jich měl každý v péči co nejméně.

¹⁰⁶ § 41 an. zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, ve znění pozdějších předpisů.

odsouzeného filtrována z hlediska jeho osobnosti, sociálních vazeb, kriminální minulosti a zdravotního stavu. Je nutné poznamenat, že tento filtr neslouží pouze k získání dat o odsouzeném, ale také k ochraně ostatních vězňů. Obvykle je odsouzený v nástupní věznici po dobu 14ti dnů, ve výjimečných případech i jeden měsíc. Po uplynutí této doby je odsouzený umístěn do kmenové věznice. To je věznice, ve které odpyká TOS. V kmenové věznici dojde ke zpracování komplexního hodnocení odsouzeného v rámci nástupního oddělení. Na základě tohoto hodnocení je odsouzenému ustanoven program zacházení. Program zacházení je ustanoven vždy po konzultaci s odsouzeným, přičemž s ním může vyjádřit svůj nesouhlas. Konečnou podobu programu zacházení odsouzený potvrzuje svým podpisem.

Program zacházení je průběžně vyhodnocován. Děje se tak v zákonem určených lhůtách. Program zacházení odsouzených zařazených do věznice s dohledem a dozorem je vyhodnocován každé dva měsíce. V případě odsouzených v ostraze každé 3 měsíce a pro odsouzené ve zvýšené ostraze je určena lhůta šesti měsíců. V případě mladistvých je program zacházení vyhodnocován každý měsíc. Tyto lhůty jsou určeny ex lege.¹⁰⁷ V případě, kdy odsouzený neplní program zacházení, je na tuto skutečnost ve výše uvedených lhůtách upozorněn. Plnění programu zacházení představuje významný podklad pro stanovisko ředitele věznice. Po dobu VTOS je odsouzený průběžně seznamován s plněním cílů programu zacházení.

V programu zacházení jsou stanoveny cíle programu, a to individuálně pro každého odsouzeného.¹⁰⁸ Program zacházení je základní pilíř pro naplnění dílčích cílů směřujících k dosažení účelu VTOS. Individuální zpracování znamená, že odsouzený je posuzován komplexně a je v něm zohledněna i zdravotní klasifikace odsouzeného a jeho schopnosti plnit cíle programu zacházení. Volba a způsob naplňování cíle programu zacházení jsou jedním z kritérií pro zařazování odsouzeného do jedné ze zpravidla tří PSVD (prostupná skupina vnitřní diferenciacce) v rámci věznice jednoho typu, a to vedle chování, jednání, postojů ke spáchanému trestnému činu a k VTOS.¹⁰⁹

Do první PSVD se zařazují odsouzení, kteří převážně aktivně plní program zacházení i další povinnosti jim uložené, chovají se a jednají v souladu s vnitřním řádem věznice.¹¹⁰ Do druhé PSVD jsou zařazení odsouzení s nevyjasněným, kolísavým postojem a přístupem k

¹⁰⁷ Lhůty ex lege upraveny v § 38 odst. 1 vyhlášky č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody.

¹⁰⁸ Cíle programu zacházení zahrnují aktivity: pracovní, vzdělávací, speciálně výchovné, zájmové a oblast utváření vnějších vztahů.

¹⁰⁹ KALVODOVÁ, Věra. *Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody. Komentář*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2012, s. 133-139.

¹¹⁰ Upraveno Vnitřním řádem Věznice Pardubice.

programu zacházení a povinností. Do třetí skupiny se zařazují odsouzení, kteří převážně program zacházení nenaplňují, odmítají ho, neplní své povinnosti a chovají se v rozporu s vnitřním řádem věznice. O zařazení či o změně zařazení odsouzeného do přístupné skupiny vnitřní diferenciací rozhoduje ředitel věznice nebo jeho zástupce, a to na základě doporučení odborných zaměstnanců věznice, což je většinou při vyhodnocení programu zacházení.¹¹¹

Program zacházení je pravidelně vyhodnocován a odsouzený je s jeho závěrem prokazatelně seznámen. Odsouzený má možnost svůj nesouhlas řešit prostřednictvím komunikace s odbornými zaměstnanci, vedoucím oddělení výkonu trestu a v neposlední řadě s ředitelem věznice, kterého může požádat o rozhovor.¹¹²

Z těchto skutečností nám vyplývá, že podpisem vyhodnocení programu zacházení odsouzený souhlasí s jeho závěrem. Zpráva ředitele věznice zpracovaná pro rozhodnutí o podmíněném propuštění je v případě řádného podmíněného propuštění zasílána příslušnému soudu. S touto zprávou se odsouzený ve věznici neseznamuje a má možnost projevit svůj nesouhlas s jejím obsahem před příslušným soudem. Není překážkou, že odsouzenému není dána možnost bránit se proti zprávě ředitele věznice. Svůj nesouhlas může vyjádřit v rámci vyhodnocování programu zacházení při výše popsaném ústním projednání s odbornými zaměstnanci věznice, popř. s ředitelem věznice. V případě předčasného podmíněného propuštění dle § 88 odst. 2 TZ je tato zpráva podkladem pro stanovisko ředitele věznice.

Právní úprava v této věci působí na první pohled nejasně, ale je třeba mít na paměti, že institut podmíněného propuštění je nenárokový institut. Tato skutečnost by se měla subsumovat i pod podmínky obligatorně nutné pro vyhovění žádosti odsouzeného. Odsouzený, pokud svým podpisem stvrdí stanovisko, vyjádří s ním svůj souhlas. Poskytnutí dalších opravných prostředků by bylo nadbytečné. Je nutné mít na paměti, že tímto nejsou dotčena další práva odsouzeného. V úvahu přicházejí buď žaloba proti nezákonnému rozhodnutí podle s.ř.s., stížnost adresovaná státnímu dozorovému zástupci, nadřízenému orgánu tj. na Generální ředitelství Vězeňské služby ČR nebo stížnost proti postupu ředitele věznice adresované veřejnému ochránci práv. Po zhodnocení těchto skutečností osobně považuji tuto úpravu za dostatečnou. Přesnější zákonná dikce by však byla vhodná.

4.2 Využitelnost předčasného podmíněného propuštění

Předčasné podmíněné propuštění bylo do českého právního řádu včleněno zákonem z roku 2009. Jedním ze zákonodárcem zamýšlených účelů bylo také snížení počtu odsouzených

¹¹¹ KALVODOVÁ, Věra. *Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody. Komentář*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2012, s. 133-139.

¹¹² Stanoveno vnitřním předpisem Generálního ředitele Vězeňské služby České republiky.

ve věznicích, který je v současnosti na stejné úrovni, na jaké byl před amnestií prezidenta republiky z roku 2013.¹¹³ Je však otázkou, zda požadavek snižování počtu vězňů v České republice je legitimní cíl pro využití institutu předčasného podmíněného propuštění. Většina kritiků legitimní záměr tomuto institutu nepřiznává. Já se s tímto názorem plně ztotožňuji. Tendence snižovat počet odsouzených v českých věznicích by měla být řešena jiným způsobem. V tomto světle se v současnosti řeší vznik nové věznice, což lze považovat za vhodný způsob vyřešení daného problému.¹¹⁴

V souvislosti s touto skutečností také vyvstává otázka, zda by tento institut skutečně napomohl ke snížení odsouzených v českých věznicích. Zde je nutné poznamenat, že využití tohoto institutu závisí zejména na rozhodnutí konkrétního ředitele místně příslušné věznice. Je v podstatě pouze v jeho kompetenci využít tento institut formou přiložením kladného stanoviska k žádosti odsouzeného. Na kladné stanovisko není dán právní nárok. Soudce se může odchýlit pouze je-li zjevné, že by odsouzený po propuštění nevedl řádný život.

Objevují se názory, že ředitel věznice formou svého stanoviska do jisté míry nahrazuje roli soudce a nelze vyloučit účelovost jeho jednání. S touto myšlenkou se však nelze ztotožnit. V České republice je v současnosti 35 věznic, z nichž je každá jednotlivě řízena ředitelem. Ředitel věznice je ve služebním poměru. Jedná se osobu, která dosáhla určité profesní úrovně, o čemž vypovídá její postavení i doba trvání ve služebním poměru. Můžeme říci, že se jedná o osoby dostatečně kompetentní, v jejichž rozhodování takřka nelze spatřovat nebezpečí ovlivnění.

Co se týče četnosti využití tohoto institutu můžeme dojít k zajímavým údajům. Využití tohoto institutu závisí vždy na úvaze konkrétního ředitele věznice i daném případě. Obecně tedy nelze vyvodit určité průměrné číslo počtu předčasně podmíněně propuštěných za rok. Na otázku četnosti využití jsem se vzhledem k další kapitole této práce dotázal ředitele věznice Pardubice Josefa Pšeničky. Ten uvedl dvě zajímavé skutečnosti. První z nich je víceméně očekávaná. Významně vyšší snaha o předčasné podmíněné propuštění se objevovala krátce po zavedení tohoto institutu do českého právního řádu. V současnosti již na

¹¹³ Blíže k přeplněnosti kapacity věznic Statistická ročenka vězeňské služby České republiky pro rok 2015, s. 45. Dostupné na <http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/spravn%C3%AD/statistiky/Statistick%C3%A920ro%C4%8D%C4%8Dky/Ro%C4%8D%C4%8Dka_2015.pdf>.

¹¹⁴ STRATILÍK, Ondřej. *Přeplněné cely má vyřešit nová věznice. V hledáčku je Proboštov u Teplic* [online]. euro.cz, 18. ledna 2017 [cit. 20. února 2017]. Dostupné na <<http://www.euro.cz/politika/preplnene-cely-ma-vyresit-nova-veznice-v-hledacku-je-probostov-u-teplic-1325333>>.

využití tohoto institutu není kladen takový důraz jako při jeho zavedení. Sám ředitel věznice Pardubice Josef Pšenička tento institut využil jedenkrát za 7 let.¹¹⁵

Na otázku, proč tomu tak je, jednoznačně uvedl, že z jeho pozice není důležité, o jaký typ podmíněného propuštění se jedná. Klade důraz především na skutečnost, zda si odsouzený uvědomuje závažnost svého provinění a důvod svého potrestání. A priori je tak stěžejním důvodem sebekritika odsouzeného. Významný vliv má také zohlednění, v jakém prostředí by se odsouzený po propuštění ocitl.¹¹⁶ Zda má kde bydlet, určité sociální zázemí i vztahy a možnost zajistit si práci. Tyto skutečnosti jsou však až na druhém místě.¹¹⁷

¹¹⁵ Poskytnuto na základě osobního rozhovoru s vrchním radou Plk. Mgr. Josefem Pšeničkou, ředitel Věznice Pardubice, dne 11. února 2017 v Pardubicích.

¹¹⁶ Totožně KUČERA, Pavel. Několik poznámek k podmíněnému propuštění z výkonu trestu odnětí svobody na doživotí a přerušení výkonu trestu odnětí svobody. *Trestní právo*, 2007, roč. 12, č. 11, s. 3-6.

¹¹⁷ Tamtéž.

5 Věznice Pardubice¹¹⁸

Historie Věznice v Pardubicích sahá do roku 1891, kdy byla zřízena jako první zemská donucovací pracovna. Z počátku do ní bylo ustanoveno 500 odsouzených. V následném období věznice prošla svým postupným vývojem, kdy v ní byly nejprve umístěny odsouzené ženy. V roce 1998 došlo k postupnému přemístění odsouzených žen, nejprve byly přemístěny odsouzené ženy z typu věznice s dohledem a to do nově otevřené Věznice ve Světlé nad Sázavou.¹¹⁹ Poslední odsouzená žena opustila pardubickou věznici 6. května roku 2004.¹²⁰

V současnosti je kapacita věznice v Pardubicích 680 osob. Ke dni 31. října 2016 bylo ve věznici umístěno celkem 834 odsouzených. Kapacita věznice je tak naplněna více jak na 122% své ubytovací kapacity.¹²¹

Věznice Pardubice je profilována jako věznice ostrahová a má zřízená oddělení s dozorem, s ostrahou, oddělení pro trvale pracovní nezařaditelné¹²², a to jak s ostrahou tak i s dozorem. Ve věznici je rovněž zřízeno oddělení pro mladistvé.¹²³

Ve Věznici Pardubice jsou realizovány standardizované programy pro muže ve VTOS a to konkrétně: Program 3Z, Program TP 21 JUNIOR, Program PARDON, dále je věznice zapojena do projektů RESTART II, REVENANT a Křehká šance II.

Jedná se o speciální výchovné a terapeutické programy realizované ve výkonu trestu, které by měly být nápomocny při snižování nebezpečnosti recidivy. Jsou zacílené na rizikovou skupinu pachatelů trestné činnosti a měly by být přínosem pro ochranu společnosti.¹²⁴

5.1 Program 3Z

Program 3Z znamená: „ZASTAV SE, ZAMYSLI SE, ZMĚŇ SE.“ Tento program navazuje na program londýnské probační služby: „Stop, Think and Change.“ V našich

¹¹⁸ V rámci této kapitoly byly v mnohých případech využity informace z vnitřních předpisů věznice. Informace z nich mi byly poskytnuty na základě osobního rozhovoru s vrchním radou Plk. Mgr. Josefem Pšeničkou, ředitelem Věznice Pardubice. Jelikož jsou tyto vnitřní předpisy veřejnosti nepřístupné, nebyla možnost je blíže citovat než jako vnitřní předpisy Věznice Pardubice.

¹¹⁹ ŠOLCOVÁ, Dana. Věznice Pardubice. *České vězeňství*, 2016, roč. 24, č. 3, s. 19-25.

¹²⁰ KALÁBOVÁ, Květoslava, KALÁB, Vladimír. *HISTORIE ZEMSKÉ DONUCOVACÍ PRACOVNY A VĚZNICE PRO ŽENY V PARDUBICÍCH*. 1. vydání. Praha: Vězeňská služba České republiky, 2006, s. 42.

¹²¹ ŠOLCOVÁ, Dana. Věznice Pardubice. *České vězeňství*, 2016, roč. 24, č. 3, s. 19-25.

¹²² V kategorii trvale pracovní nezařaditelných jsou všichni odsouzení nad 65 let, invalidní ve třetím stupni a dále zdravotně handicapovaní a to podle § 69 odst. 1 zákona 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

¹²³ Tamtéž.

¹²⁴ Blíže ke standardizovaným programům a projektům KALVODOVÁ, Věra. *Trest odnětí svobody a jeho výkon*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 142-144.

podmínkách jej v rámci pilotního programu poprvé zavedla Věznice Světlá nad Sázavou v roce 2009. Následně byl zaveden i v jiných věznicích v České republice včetně Věznice Pardubice.¹²⁵

Jedná se o terapeutický program určený pro dospělé odsouzené muže i ženy, jehož cílem je vytvořit si adekvátní náhled na trestnou činnost, uvědomit si tuto trestnou činnost a přijmout důsledky ze spáchané trestné činnosti. Program podněcuje odsouzené ke změně myšlení a postojů, které vedly k jejich kriminálnímu jednání.¹²⁶

Vzhledem ke splnění účelu programu jsou zpravidla vybíráni odsouzení, kteří již podali žádost o podmíněné propuštění a v minulosti byli opakovaně trestáni. Odsouzení jsou do programu 3Z vybíráni na základě jejich žádosti za splnění daných kritérií. Podle zkušeností z pilotního programu je o zařazení do programu 3Z značný zájem.

5.2 Program TP 21 JUNIOR

Program TP 21 JUNIOR představuje vzdělávací program pro mladistvé odsouzené muže. Cílem tohoto programu je jejich motivace za účelem vytvoření pozitivního náhledu na nevhodné řešení konfliktů, agrese a agresivního jednání. Díky tomuto programu se mladiství učí čelit rizikovým situacím, což přispívá ke snižování nebezpečí jejich recidivy, čímž dochází ke zvýšení možnosti jejich resocializace.¹²⁷

Mladistvým se v rámci tohoto programu věnuje pracovní tým ve složení: psycholog, speciální pedagog, sociální pracovník a vychovatelé oddělení mladistvých. Jedná se o osoby, které s mladistvými pracují denně a jsou schopny v největší míře pozitivně ovlivnit osobnost mladistvých. V rámci splnění cílů programu se pracuje jak s kognitivní, tak i s emoční složkou osobnosti.¹²⁸

5.3 Program PARDON

Program PARDON je zaměřen na resocializaci pachatelů dopravních nehod. Byl vytvořen ve spolupráci s Centrem dopravního výzkumu a jeho posláním je prevence recidivy rizikového dopravního chování. S odsouzenými zařazenými do tohoto programu je pracováno ve skupině, ve které jsou podrobeni nejen prostředkům edukace (vzdělávání a poskytování

¹²⁵ NĚMCOVÁ, Vladimíra. Zastav se, zamysli se, změň se. *České vězeňství*, 2007, roč. 15, č. 2., s. 22.

¹²⁶ Program ZZZ [online]. vscr.cz, 29. října 2009 [cit. 5. března 2017]. Dostupné na <<http://www.vscr.cz/veznice-svetla-nad-sazavou-93/vykon-vezenstvi-462/program-zzz-287>>.

¹²⁷ RATHNEROVÁ, Jana. *Terapeutický program TP 21 JUNIOR* [online]. vscr.cz, 7. února 2013 [cit. 5. března 2017]. Dostupné na <<http://www.vscr.cz/veznice-vsehrdy-96/o-nas-1634/vykon-vezenstvi-402/terapeuticky-program-tp-21-junior>>.

¹²⁸ VOPATOVÁ, Jiřina. *Program TP 21 JUNIOR* [online]. vscr.cz, 23. března 2011 [cit. 5. března 2017]. Dostupné na <<http://www.vscr.cz/veznice-vsehrdy-96/o-nas-1634/vykon-vezenstvi-402/program-tp-21-junior>>.

informací o riziku, které sebou nebezpečné řízení přináší), ale především prostředkům terapeutickým (poznávání vlastních rizik v kontextu osobnosti a chování).¹²⁹

Celý kurz trvá šest a půl dne a každý je rozložen do čtyř jeden a půl hodinových bloků. Odsouzeným jsou promítána instruktážní videa i jiné dokumenty zabývající se dopravní tematikou. Stěžejní technikou v rámci tohoto programu je technika tzv. horkého křesla. Prostřednictvím této techniky je každému odsouzenému poskytnut prostor pro sdělení jeho příběhu. Odsouzený si tak velmi často uvědomí rizikovost svého škodlivého jednání a jeho nebezpečnost pro společnost.¹³⁰

Technika tzv. horkého křesla má význam pro vyhovění žádosti odsouzeného o podmíněné propuštění. Při přezkumu žádosti, jak obecné tak i v případě předčasného podmíněné propuštění, je kromě splnění zákonných předpokladů kladen důraz také na skutečnost, zda si odsouzený uvědomuje význam svého škodlivého jednání. V případě, že si je odsouzený vědom závažnosti svého provinění a jeho nebezpečnosti pro společnost, je naplněn jeden z účelů VTOS a tato skutečnost může přispět ke kladnému vyřízení jeho žádosti o podmíněné propuštění. Tímto uvědoměním si škodlivosti svého jednání se také snižuje riziko recidivy.

5.4 Projekt Křehká šance II

Ve Věznici Pardubice je ve spolupráci s probační a mediační službou realizován projekt Křehká šance II. Tento projekt je zaměřen na rozvoj a rozšíření dosavadní praxe Komise pro podmíněné propuštění. Je hrazen jak z Evropských sociálních fondů tak i ze státního rozpočtu. Jeho smyslem je doporučit či nedoporučit odsouzeného k podmíněnému propuštění resp. podpořit či nepodpořit jeho žádost.¹³¹

Projekt zavádí institut tzv. parolových slyšení. Parolové slyšení je jednání před Komisí pro podmíněné propuštění, kterému je přítomen jak odsouzený tak i poškozený případně jeho zástupce. Během tohoto jednání je kladen důraz na zjištění postoje pachatele k jeho trestné

¹²⁹ ŠAFÁŘOVÁ, Gabriela. *Jedenáctkrát pardon* [online]. vscr.cz, 13. prosince 2016 [cit. 5. března 2017]. Dostupné na < <http://www.vscr.cz/veznice-odolov-82/informacni-servis-1600/aktuality-219/jedenactkrat-pardon-15011>>.

¹³⁰ ŠAFÁŘOVÁ, Gabriela. *Intervenční program pro řidiče s problémovým průběhem řídičské praxe* [online]. vscr.cz, 9. února 2015 [cit. 5. března 2017]. Dostupné na < <http://www.vscr.cz/veznice-odolov-82/informacni-servis-1600/aktuality-219/intervencni-program-pro-ridice-s-problemovym-prubehem-ridicke-praxe>>.

¹³¹ Blíže *Křehká šance II* [online]. pmscr.cz, [cit. 5. března 2017]. Dostupné na <<https://www.pmscr.cz/krehka-sance-ii/>>.

činnosti, uvědomění si následků, které svou trestnou činností způsobil, zejména ve vztahu k obětem nebo popřípadě k pozůstalým po obětech trestného činu.¹³²

5.5 Projekt RESTART II

Věznice Pardubice se zapojila také do projektu RESTART II. Tento projekt je realizován společností Polytechna consulting s.r.o. společně s partnery projektu společností DP WOR s.r.o. a RUBIKON Centrum, z. s. Hlavním cílem projektu je práce s osobami ve VTOS před jejich propuštěním a operativně po jejich propuštění s cílem pomoci jim začlenit se do běžného života. To představuje zajištění rekvalifikace a po jejich propuštění tak pomáhá s obstaráváním ubytováním, což by mělo přispět ke snížení recidivy propuštěných osob. Součástí tohoto projektu je také dluhové poradenství.¹³³

5.6 Projekt REVENANT

Jedná se také o projekt spolufinancovaný z Evropských sociálních fondů, který je zaměřen výhradně na dluhové poradenství osobám ve VTOS. Jeho cílem je pomoci odsouzeným ve finančních záležitostech (exekuce, oddlužení, atd.).

5.7 Zámek Pardubice

Odsouzení z Věznice Pardubice v rámci extramurálních aktivit¹³⁴ uklízejí valy pardubického zámku. Na to, aby mohli tuto činnost vykonávat, musí se nejprve odsouzení k této činnosti sami přihlásit, musí splňovat zákonné podmínky pro možnost opuštění věznice, a především se nesmí jednat o pachatele závažné trestné činnosti. Nakonec musí být doporučení odbornou komisí věznice pro výkon těchto aktivit, což je zásadní podmínka. Tuto činnost odsouzení vykonávají bez nároku na odměnu, je vykonávána v rámci plnění programu zacházení jako aktivita s pracovní terapií. To má významný vliv na vyhodnocení programu zacházení, resp. hodnocení odsouzeného. V důsledku toho, že je tato činnost vykonávána bez nároku na odměnu, plní odsouzení tuto činnost dobrovolně. Jejím prostřednictvím si utužují a osvojují pracovní návyky, uvědomují si důležitost této práce pro společnost a vytvářejí si také předpoklady a podmínky pro jejich následné úspěšné začlenění se do společnosti. Představuje

¹³² ŠOLCOVÁ, Dana. *Projekt Křehká šance II* [online]. vscr.cz, 29. listopadu 2016 [cit. 5. března 2017]. Dostupné na < <http://www.vscr.cz/veznice-pardubice-89/informacni-servis-1612/aktuality-200/projekt-krehka-sance-ii>>.

¹³³ *Projekt RESTART II* [online]. polytechna.eu, [cit. 5. března 2017]. Dostupné na < http://www.polytechna.eu/projektove_poradenstvi_projekty>.

¹³⁴ Aktivity, kdy odsouzení vykonávají veřejně prospěšnou činnost nikoli za odměnu ale v rámci plnění programu zacházení.

tak významný prvek resocializace, který může mít značný dopad pro vyhovění jejich žádosti o podmíněné propuštění.¹³⁵

Zámek Pardubice je od roku 2010 vyhlášen národní kulturní památkou. Spolupráce Věznice Pardubice a zámku byla započata v listopadu 2015 a v rámci této aktivity jsou zapojeni přibližně čtyři odsouzení dva dny v týdnu. Na jejich činnosti dohlíží vychovatel věznice, který je po celou dobu přítomen. Odsouzení k této činnosti uvádějí, že jsou si vědomí svého provinění a touto svou činností chtějí být alespoň částečně prospěšní společnosti.¹³⁶

¹³⁵ ŠOLCOVÁ, Dana. *O národní kulturní památce Zámek Pardubice pečují i vězni* [online]. vscr.cz, 19. dubna 2016 [cit. 19. března 2017]. Dostupné na < <http://www.vscr.cz/veznice-pardubice-89/informacni-servis-1612/o-narodni-kulturni-pamatku-zamek-pardubice-pecuji-i-vezni>>.

¹³⁶ Tamtéž.

Závěr

Podmíněné propuštění patří mezi neodmyslitelné instituty trestního práva. V České republice se ročně týká několika tisíc odsouzených, kteří úspěšně i neúspěšně usilují o možnost faktického zkrácení délky uloženého nepodmíněného TOS. Podmíněné propuštění představuje alternativu nepodmíněného trestu odnětí svobody *sui generis*.¹³⁷

Stěžejní právní úprava je obsažena ve dvou právních předpisech, kterými jsou trestní zákoník a trestní řád. V těchto zákonech jsou stanoveny podmínky, které musí odsouzený naplnit, aby bylo vyhověno jeho žádosti o podmíněné propuštění. Komplexnost úpravy je na mnoha místech ne zcela ideální. V určitých částech působí nepřesně nebo předpokládá užití jiných zákonných nebo prováděcích předpisů, které však nejsou výslovně uvedeny, což v praxi způsobuje značné potíže.

Zřejmě nejproblematictější aspekt představuje předčasné podmíněné propuštění podle § 88 odst. 2 TZ. Jeho podstata spočívá v tom, že odsouzený musí vykonat ve VTOS nejkratší lhůtu (tj. méně než jednu třetinu), aby mohl podat žádost o předčasné podmíněné propuštění. Součástí žádosti musí být také kladné stanovisko ředitele věznice. Tomuto kladnému stanovisku ředitele věznice soud nevyhoví pouze v případě, kdy je zcela zjevné, že by odsouzený po propuštění nevedl řádný život. V souvislosti s touto skutečností vyvstává otázka, zda je pro rozhodnutí o předčasném podmíněném propuštění rozhodné stanovisko soudce či spíše ředitele věznice. Podle ústavněprávního pravidla je k rozhodnutí o vině a trestu příslušný pouze soud. Ředitel věznice se k žádosti připojuje pouze kladným stanoviskem. Konečné rozhodnutí a odpovědnost z toho plynoucí náleží soudci, který má sice omezenou možnost vlastní volné úvahy při rozhodování, ale tuto možnost přesto má. Tato možnost je charakterizována především možností uložení dohledu probačního úředníka nad osobou podmíněně propuštěnou.

V souvislosti s tím je nutné uvést, že pro ředitele věznice v zásadě není podstatné, o jaký typ podmíněného propuštění se jedná. Rozhodné je, zda u odsouzeného došlo k uvědomění si následků svého protiprávního jednání a odpovědnosti z toho vyplývající. Zde je významným podkladem hodnocení odsouzeného vypracované odbornou komisí v rámci věznice za současného vyhodnocení individuálně stanoveného programu zacházení, který je pravidelně vyhodnocován.

Česká právní úprava podmíněného propuštění je velmi blízká německé právní úpravě. Německá právní úprava také upravuje institut předčasného podmíněného propuštění v § 57

¹³⁷ KALVODOVÁ, Věra. *Trest odnětí svobody a jeho výkon*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 144.

odst. 2 StGB a to jako alternativu řádného podmíněného propuštění. Podmínky nutné pro vyhovění žádosti o řádném i předčasném podmíněném propuštění jsou v podstatě totožné s podmínkami upravenými v českém trestním zákoníku. Při rozhodování o žádosti o podmíněné propuštění německá právní úprava výslovně zohledňuje nutnost zkoumání osobnosti odsouzené osoby, okolností jejího činu, závažnosti ohroženého zájmu, chování odsouzeného ve VTOS a skutečností, které od odsouzeného lze po podmíněném propuštění očekávat.¹³⁸

Další výzkumnou otázkou, která se objevuje v souvislosti s předčasným podmíněným propuštěním je, zda mají odsouzení faktickou možnost se negativnímu stanovisku ředitele věznice bránit. I když výše uvedené podklady odborné komise jsou pro ředitele věznice pouze nezávazným podkladem, je jím při vyhotování stanoviska přisuzován značný význam. Odsouzený se nemůže bránit proti zápornému stanovisku ředitele věznice, ale může tak učinit v rámci vyhodnocování programu zacházení, což se děje pravidelně a tyto závěry odsouzený stvrzuje svým podpisem. Tím není dotčena možnost odsouzeného bránit se například formou podnětu adresovaného veřejnému ochránci práv, který je oprávněný k přezkumu postupu věznice v této otázce.

Poslední výzkumnou otázkou této práce je, zda mají odsouzení v rámci Věznice Pardubice rovnocenné podmínky pro naplnění podmínek podmíněného propuštění. Odpověď na tuto otázku není jednoduchá. Vždy je nejdůležitější si nejprve zodpovědět, jakou profilaci daná věznice má. Věznice Pardubice je svou profilací věznice ostrahová. V rámci této věznice jsou ve VTOS umístěny i osoby trvale pracovní nezařaditelné, dále mladiství a ostatní odsouzení v rámci dozoru a ostrahy. Již z této skutečnosti je zřejmé, že požadavek rovnocenných podmínek na všechny odsouzené by byl diskriminační. Vychází se vždy z programu zacházení, který je zpracován individuálně každému odsouzenému. Naplňování jeho úkolů je stěžejní pro výsledek řízení o podmíněném propuštění. S jeho výsledky je odsouzený průběžně v zákonem daných lhůtách seznamován, čímž je mu dána možnost reagovat na možný negativní průběh programu zacházení.

Odsouzeným jsou v rámci Věznice Pardubice poskytnuty možnosti zapojit se do určitých aktivit. Vedle zmíněných projektů a programů zacházení, bych především zmínil možnost odsouzených zapojit se do dobrovolné činnosti spočívající v úklidu zámeckého okolí. Tato činnost je bez nároku na odměnu, je dobrovolná a její vykonání se pozitivně projeví v závěrečném hodnocení odsouzeného. Odsouzení mají také možnost zapojit se do úklidu městských částí. Vězni jsou zaměstnání u zaměstnavatelů na vnějších nestřežených

¹³⁸ §57 odst. 1, 2 StGB.

pracovištích nebo i v areálu věznice u dalších zaměstnavatelských subjektů podle jejich individuálních schopností i možností odsouzených. Důležité je, že i když není každá činnost vhodná pro všechny odsouzené, platí pravidlo, že kdo chce pracovat, pracovat může a je mu přidělena práce dle jeho schopností. Nikdo není negativně hodnocen z důvodu, že není manuálně zručný jako někdo jiný. Stěžejní je postoj odsouzeného k pracovním činnostem nebo jiným aktivitám.

Závěrem bych uvedl, že ačkoli zákonná úprava není zcela ideální, a to především v otázce předčasného podmíněného propuštění, a k jejímu pochopení je potřebná znalost mj. i interních předpisů v rámci věznice, tvoří soubor těchto pravidel ucelený komplex nenarušující základní práva odsouzených. Přesnější, výstižnější a komplexnější právní úprava by však byla jistě přínosem a předcházelo by se určitým nesrovnalostem.

Je nutné zmínit, že se nenaplnila obava, že by institut předčasného podmíněného propuštění sloužil jako institut ke snížení počtu odsouzených ve věznicích. Ve skutečnosti představuje výjimku z obecného pravidla a v praxi není nijak zneužíván. Jeho užití přichází v úvahu v ojedinělých případech (v řádech jednotek ročně), ve kterých odsouzený vzhledem k okolnostem případu nepředstavuje nebezpečí pro společnost.¹³⁹

¹³⁹ Ředitel Věznice Pardubice vrchní rada Plk. Mgr. Josef Pšenička ho za sedm let použil jedenkrát, ředitel Vazební věznice Hradec Králové vrchní rada Plk. Mgr. Ilja Jurka pětkrát od roku 2016, ředitel Vazební věznice Litoměřice vrchní rada Plk. Ing. Otakar Hamerník nepoužil.

Seznam použitých zdrojů

Právní předpisy

1. Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů.
2. Usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů.
3. Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod ve znění protokolů 3, 5 a 7 ze dne 4. listopadu 1950 (sbírka zákonů č. 209/1992).
4. Zákon č. 117/1852 ř.z., o zločinech, přečinech a přestupcích, ve znění pozdějších předpisů.
5. Zákon č. 562/1919 Sb., o podmíněném odsouzení a podmíněném propuštění, ve znění pozdějších předpisů.
6. Nařízení vlády Československé republiky č. 598/1919 Sb., kterým se provádí zákon o podmíněném odsouzení a podmíněném propuštění, ve znění pozdějších předpisů.
7. Zákon č. 50/1923 Sb., na ochranu republiky, ve znění pozdějších předpisů.
8. Zákon č. 86/1950 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů.
9. Zákon č. 87/1950 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů.
10. Zákon č. 86/1950 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů.
11. Zákon č. 87/1950 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů.
12. Zákon č. 64/1956 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů.
13. Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů.
14. Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů.
15. Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, ve znění pozdějších předpisů.
16. Zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě, ve znění pozdějších předpisů.
17. Zákon č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, ve znění pozdějších předpisů.
18. Zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, ve znění pozdějších předpisů.
19. Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
20. Vyhláška č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy, ve znění pozdějších předpisů.

21. Vyhláška č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody, ve znění pozdějších předpisů.
22. Strafgesetzbuch, BGB. I S. 3322, ve znění pozdějších předpisů.
23. Sněmovní tisk 584 - důvodová zpráva k návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů.
24. Domácí řád pro mužské trestnice, vydaný Ministerstvem spravedlnosti v Praze v roce 1937, § 1-2 a Domácí řád pro ženské trestnice v Řepích, vydaný Ministerstvem spravedlnosti v Praze v roce 1927, § 1-2.
25. Vnitřní řád Věznice Pardubice.
26. Vnitřní řád Generálního ředitele Vězeňské služby České republiky.

Judikatura

1. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 8. března 1960, sp. zn. R Tz 8/60.
2. Rozhodnutí Krajského soudu v Praze ze dne 13. prosince 1962, sp. zn. 4 To 648/62.
3. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 12. října 1972, sp. zn. Plsf 2/72.
4. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 6. května 1983, sp. zn. 1 To 18/83.
5. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 2. října 1987, sp. zn. 6 Tz 53/87.
6. Nález Ústavního soudu ze dne 22. března 2001, sp. zn. III. ÚS 611/2001.
7. Usnesení Ústavního soudu ze dne 20. září 2001, sp. zn. III. ÚS 284/01.
8. Usnesení Ústavního soudu ze dne 10. června 2008, sp. zn. III. ÚS 1280/08.
9. Usnesení Ústavního soudu ze dne 16. dubna 2009, sp. zn. IV. ÚS 70/09.
10. Usnesení Ústavního soudu ze dne 25. února 2010, sp. zn. III. ÚS 338/10.
11. Nález Ústavního soudu ze dne 12. května 2011, sp. zn. III. ÚS 1735/10.
12. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12. září 2011, sp. zn. 11 Td 44/2011.
13. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 6. prosince 2011, sp. zn. 11 Td 51/2011.
14. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. dubna 2012, sp. zn. 8 Tdo 343/2012.
15. Nález Ústavního soudu ze dne 4. října 2016, sp. zn. II. ÚS 2503/16.
16. Usnesení Ústavního soudu ze dne 6. prosince 2016, sp. zn. IV. ÚS 3505/16.

Literatura

1. HENDRYCH, Dušan a kol. *Právnícký slovník*. 3. vydání. Praha: C.H. Beck, 2009, s. 710-711.
2. JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 5. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 1117.

3. KALÁBOVÁ, Květoslava, KALÁB, Vladimír. *HISTORIE ZEMSKÉ DONUCOVACÍ PRACOVNY A VĚZNICE PRO ŽENY V PARDUBICÍCH*. 1. vydání. Praha: Vězeňská služba České republiky, 2006, s. 42.
4. KALVODOVÁ, Věra. *Trest odnětí svobody a jeho výkon*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 142-144.
5. KALVODOVÁ, Věra. *Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody. Komentář*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2012, s. 133-139.
6. KALVODOVÁ, Věra. HUNGR, Pavel. Dva pohledy na české vězeňství. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 1998, roč. 6, č. 2, s. 258 - 263.
7. KUČERA, Pavel. Několik poznámek k podmíněnému propuštění z výkonu trestu odnětí svobody na doživotí a přerušení výkonu trestu odnětí svobody. *Trestní právo*, 2007, roč. 12, č. 11, s. 3-6.
8. MALÝ, Karel a kol. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. 2. vydání. Praha: Linde, 1999, s. 164.
9. NAVRÁTILOVÁ, Jana. *Výjimečný trest*. 1. vydání. Praha: Leges, 2009. s. 9-11.
10. NĚMCOVÁ, Vladimíra. Zastav se, zamysli se, změň se. *České vězeňství*, 2007, roč. 15, č. 2., s. 22.
11. PÚRY, František. In ŠÁMAL, Pavel (ed). *Trestní zákoník*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012. s. 1082-1087.
12. ROZUM, Jan, KOTULAN, Petr, TOMÁŠEK, Jan. Dohled u podmíněně propuštěných z hlediska jeho efektivity. *Trestněprávní revue*, 2008, roč. 7, č. 10, s. 313.
13. ŠÁMAL, Pavel, VÁLKOVÁ, Helena. K podmíněnému propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. *Trestněprávní revue*, 2012, roč. 11, č. 11-12, s. 249-251.
14. ŠLOSAR, Jan, VANĚČEK, Petr. K některým otázkám podmíněného propuštění. *Trestní právo*, 2004, roč. 13, č. 8, s. 19-21.
15. ŠOLCOVÁ, Dana. Věznice Pardubice. *České vězeňství*, 2016, roč. 24, č. 3, s. 19-25.
16. Ulpianus, D 48, 19.
17. VICHEREK, Roman. Institut podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody z historického hlediska. *Trestní právo*, 2013, roč. 18, č. 2, s. 23-27.
18. VICHEREK, Roman. Předčasné podmíněné propuštění dle § 88 odst. 2 tr. zákoníku a prvotní praktické postřehy z praxe. *Trestní právo*, 2012, roč. 17, č. 1, s. 20-23.
19. VICHEREK, Roman. Předpoklady podmíněného propuštění a jeho formy dle stávající právní úpravy trestního zákoníku. *Trestněprávní revue*, 2015, roč. 14, č. 4, s. 79-85.

20. VICHEREK, Roman. Příslušnost soudu k podmíněnému propuštění. *Trestněprávní revue*, 2013, roč. 12, č. 10, s. 234-237.

Internetové zdroje

1. www.vscr.cz
2. www.psp.cz
3. www.polytechna.eu
4. www.pmscr.cz
5. www.euro.cz
6. www.hindawi.com
7. www.epravo.cz
8. www.trestnizakonik.cz
9. www.bulletin-advokacie.cz

Abstrakt

Diplomová práce představuje institut podmíněného propuštění v několika směrech. Nejprve je čtenář seznámen s historickým vývojem tohoto institutu od jeho počátku. Následně je pozornost zaměřena na účinnou hmotněprávní úpravu, ve které jsou v rámci jednotlivých podkapitol představeny obligorní i fakultativní podmínky podmíněného propuštění. Na ně navazuje rozbor procesněprávní úpravy společně s jeho vybranými specifiky. Poté se dostáváme ke stěžejní části diplomové práce. Ta pojednává o předčasném podmíněném propuštění. Důležitou část práce tvoří také pojednání o možnostech naplňování podmínek podmíněného propuštění ve Věznici Pardubice.

Abstract

The diploma thesis presents an institute of conditional release in several ways. Foremost, the reader is acquainted with historical development of the institute from its begining. Then the focus aims on effective substantive law adjustment, in which there are in individual subheads presented the obligatory and optional conditions of conditional release. To these connects an analysis of procedural law collectively with its chosen specifics. Then we get to the crucial part of the thesis, which discusses premature conditional release. An important part of the thesis also makes treatise about options of fulfilling the conditions of conditional release in the Prison of Pardubice.

Seznam klíčových slov

Podmíněné propuštění, předčasné podmíněné propuštění, stanovisko ředitele věznice, odsouzený, trest odnětí svobody

Key words

Conditional release, premature conditional release, statement of prison governor, convict, custodial sentences